

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra Podnikání a administrativa

Bakalářská práce

**Srovnání české a ruské ekonomiky v důsledku světové
finanční krize**

Sofya Tedeeva

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Sofya Tedeeva

Podnikání a administrativa

Název práce

Srovnání české a ruské ekonomiky v důsledku Světové finanční krize

Název anglicky

Comparison of Czech and Russian Economy Due to the Financial Crisis of 2007–08

Cíle práce

Bakalářská práce se zabývá aktuálním a velmi zajímavým tématem srovnání vývoje české a ruské ekonomiky v důsledku světové finanční krize. Hlavním cílem této práce je porovnat, jakým způsobem oba státy pocítily dopad finanční a hospodářské krize. K dosažení tohoto cíle si práce stanovuje čtyři dílčí výzkumné otázky:

- 1) Který z analyzovaných států pocítil větší dopad finanční a hospodářské krize a v jaké konkrétní makroekonomické oblasti?
- 2) Trvá dopad finanční a hospodářské krize stále? Kdy nastal vrchol negativních důsledků?
- 3) Jaké nástroje byly použity vládou obou států pro zabránění negativnímu dopadu na ruskou a českou ekonomiku?
- 4) Jaké nástroje byly nejvíc účinné za podmínek daného konkrétního státu?

Metodika

Použitými metodami budou především statistické metody, zejména porovnání makroekonomických ukazatelů v České republice a v Rusku. Hlavní zkoumané makroekonomické ukazatele budou hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti, saldo státního rozpočtu a míra inflace. Ukazatele a statistická data budou přebírány z českého a ruského statistického úřadu a zpracovány v programu Excel.

Další použitou metodou je literární rešerše neboli analýza literárních zdrojů a literatury. Pro zpracování teoretické části budou použity pouze knihy od roku 2008, aby se dodržela aktualita použitých zdrojů a literatury.

Doporučený rozsah práce

50 stran

Klíčová slova

Ekonomika, Česká republika, Ruská federace, HDP, míra inflace, míra nezaměstnanosti, finanční krize

Doporučené zdroje informací

- KISLINGEROVÁ, E. Nová ekonomika: nové příležitosti?. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 322 s. ISBN 978-80-7400-403-2.
- KISLINGEROVÁ, E. Podnik v časech krize: jak se nedostat do potíží a jak se dostat z potíží: zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 206 s. ISBN 978-80-247-3136-0.
- KOHOUT, P. Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál. 3. rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. 328 s. ISBN 978-80-247-4019-1.
- KUNEŠOVÁ, H. Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-717-9455-4.
- ROUBINI, N. MIHM, S. Krizová ekonomie. Praha: Grada Publishing, 2011. 296 s. ISBN 978-80-247-4102-4.
- ZUZÁK, R. Krizové řízení podniku. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2009. 256 s. ISBN 978-80-247-3.

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Roman Svoboda, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 29. 10. 2015

doc. Ing. Josef Brěák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 29. 02. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci Srovnání české a ruské ekonomiky v důsledku světové finanční krize jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Sofya Tedeeva

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Romanu Svobodě, Ph.D., za odborné vedení mé práce, za poskytnuté rady, cenné připomínky a doporučení.

Srovnání české a ruské ekonomiky v důsledku světové finanční krize

The Comparative Study of the Economics of the Czech Republic and Russia after the Financial Crisis breakdown

Souhrn

Téma Srovnání české a ruské ekonomiky v důsledku světové hospodářské krize je velmi zajímavé, protože se jedná o porovnání dvou velmi odlišných států: Ruská federace je velkým federativním státem, otevřenou ekonomikou, a je státem zcela suverénním. Česká republika je členským státem Evropské unie, a tedy suverenita České republiky je tímto způsobem poněkud omezena. Hlavním cílem této práce je porovnat, jakým způsobem oba státy pocítily dopad finanční a hospodářské krize.

Použitými metodami jsou především statistické metody, zejména porovnání makroekonomických ukazatelů v České republice a v Rusku.

Summary

The name of the thesis The Comparative Study of the Economics of the Czech Republic and Russia after the Financial Crisis breakdown is very interesting because it is a comparison of two very different states: the Russian Federation is a large federal state, open economy, and the state is sovereign. Czech Republic is a member state of the European Union, and therefore the sovereignty of the Czech Republic in this way is limited. The main objective of this study is to compare how both countries felt the impact of the financial and economic crisis.

The methods used are mainly statistical methods, especially compared to macroeconomic indicators in the Czech Republic and Russia.

Klíčová slova:

Ekonomika, Ruská federace, Česká republika, inflace, HDP, nezaměstnanost, finanční krize

Keywords:

Economics, Russian Federation, Czech Republic, inflation, GDP, unemployment, financial crisis

Obsah

1	ÚVOD	9
2	CÍL A METODIKA.....	10
3	TEORETICKÁ ČÁST	12
3.1	TEORIE EKONOMICKÝCH KRIZÍ.....	14
3.2	PŘÍČINY A DRUHY KRIZÍ.....	17
3.3	TRADIČNÍ TYPY FINANČNÍ KRIZE	19
3.3.1	<i>Bankovní krize.....</i>	<i>20</i>
3.3.2	<i>Měnová krize</i>	<i>21</i>
3.3.3	<i>Dluhová krize.....</i>	<i>24</i>
3.4	DŮVODY VZNIKU KRIZÍ	24
3.4.1	<i>Selhání lidí/trhů</i>	<i>25</i>
3.4.2	<i>Selhání státu.....</i>	<i>27</i>
3.5	VÝVOJ KRIZE Z ROKU 2008	28
4	PRAKTICKÁ ČÁST	32
4.1	VÝVOJ ZÁKLADNÍCH MAKROEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ OD ROKU 2008 DO ROKU 2014.....	32
4.1.1	<i>Inflace v České republice a v Rusku</i>	<i>33</i>
4.1.2	<i>HDP v České republice a v Rusku.....</i>	<i>37</i>
4.1.3	<i>Nezaměstnanost v České republice a v Rusku.....</i>	<i>45</i>
4.1.4	<i>Obchodní bilance v České republice a v Rusku</i>	<i>47</i>
4.2	DOPAD KRIZE NA MALÉ A STŘEDNÍ PODNIKY	49
4.2.1	<i>Dopad krize na malé a střední podniky v České republice.....</i>	<i>49</i>
4.2.1	<i>Dopad krize na malé a střední podniky v Rusku</i>	<i>56</i>
5	NÁVRHOVÁ ČÁST	61
5.1	FISKÁLNÍ POLITIKA	61
5.2	NÁVRHY PRO PODNIKY	62
5.2.1	<i>Negativní kroky.....</i>	<i>62</i>
5.2.2	<i>Pozitivní kroky.....</i>	<i>63</i>
6	ZÁVĚR.....	66
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
	SEZNAM TABULEK.....	72
	SEZNAM GRAFŮ	72

1 Úvod

Téma Srovnání české a ruské ekonomiky v důsledku světové hospodářské krize je velmi zajímavé, protože se jedná o porovnání dvou velmi odlišných států: Ruská federace je velkým federativním státem, otevřenou ekonomikou, a je státem zcela suverénním. Česká republika je členským státem Evropské unie, a tedy suverenita České republiky je tímto způsobem poněkud omezena. Navíc je to malý stát v porovnání s Ruskem, ale na druhou stranu patří do skupiny rozvinutých států, zatímco Rusko je státem stále ve fázi rozvoje.

Pojem krize pochází ze starého Řecka a jeho význam byl v té době jiný než dnes, jednalo se o možnost cosi si vybrat; přitom se zdůrazňovalo, že výběr byl možný jen ze zcela odlišných variant: bílá a černá, úspěch a prohra apod.

Samozřejmě existuje celá řada pojmů vztahujících se ke krizi – ta může být osobnostní, ekologická, psychologická apod. Pro účely této práce se však moje pozornost zaměří na vyloženě finanční krizi.

Tato krize je spojena se změnami v celkové struktuře ekonomiky státu, a přitom se jedná o negativní změny. Je nutné poznamenat, že finanční krize jsou neodmyslitelnou součástí jakékoli ekonomiky. Krize je součástí ekonomického cyklu, který uvádí, že ekonomika se nevyvíjí lineárně, nýbrž v cyklech.

Krize se projevuje především poklesem HDP, růstem nezaměstnanosti, poklesem celkové agregátní poptávky. Je ale nutné poznamenat, že v souladu s cykličností ekonomiky po dosažení dna je krize u konce a pomalu dochází k oživení ekonomiky.

Samotná doba trvání krize závisí na celé řadě faktorů, jako je například postoj občanů, přístup vlády a centrální banky, celková situace v ekonomice apod. Tyto nástroje jsou též zkoumány v této bakalářské práci. Někdy je vhodné krizi „nechat být“ – důvodem je sezonnost kolísání ekonomiky: samozřejmě HDP v létě je daleko vyšší než v zimě, a to díky stavebnictví, cestovnímu ruchu apod.

2 Cíl a metodika

Bakalářská práce se zabývá aktuálním a velmi zajímavým tématem srovnání vývoje české a ruské ekonomiky v důsledku světové finanční krize. K dosažení tohoto cíle si práce stanovuje čtyři dílčí výzkumné otázky:

- 1) Který z analyzovaných států pocítil větší dopad finanční a hospodářské krize a v jaké konkrétní makroekonomické oblasti?
- 2) Trvá dopad finanční a hospodářské krize stále? Kdy nastal vrchol negativních důsledků?
- 3) Jaké nástroje byly použity vlády obou států pro zabránění negativnímu dopadu na ruskou a českou ekonomiku?
- 4) Jaké nástroje byly nejvíce účinné za podmínek daného konkrétního státu?

Hlavním cílem této práce je porovnat, jakým způsobem oba státy pocítily dopad finanční a hospodářské krize.

Dílčím cílem je zhodnocení perspektiv dalšího vývoje ekonomiky Ruska a České republiky v kontextu přijatých opatření.

Hypotéza práce je následující: Ekonomika Ruské federace pocítila následky finanční krize více než ekonomika České republiky. Krize nejvíce zasáhla Ruskou federaci v oblasti makroekonomických ukazatelů.

Použitými metodami jsou především statistické metody, zejména porovnání makroekonomických ukazatelů v České republice a v Rusku. Za hlavní zkoumané makroekonomické ukazatele vezmeme hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, saldo státního rozpočtu, inflace. Ukazatele a statistická data jsou přebírány z českého a ruského statistického úřadu a zpracovány v programu Excel.

Další použitou metodou je literární rešerše neboli analýza literárních zdrojů a literatury. Pro zpracování teoretické části jsou použity většinou knihy od roku 2008, aby se dodržela aktualita použitých zdrojů a literatury. Je to část bakalářské práce, která se zaměří na zhodnocení teoretických poznatků napsaných jinými autory. Jedná se o vymezení sekundárních poznatků vztahujících se k tématice finanční a ekonomické krize.

V práci budou zohledněny jak čeští, tak i zahraniční autoři píšící o krizi, makroekonomii nebo firemních financích. Tyto oblasti jsou nedílně spojeny mezi sebou.

Další metodou je porovnání makroekonomických ukazatelů v Ruské federaci a České republice, tedy srovnávaná analýza. Kritérii pro kvantitativní porovnání jsou právě makroekonomické ukazatele. Kvalitativní porovnání se týká zhodnocení celkového dopadu světové hospodářské krize na ekonomiku obou států.

3 Teoretická část

První část bakalářské práce se zaměří na zhodnocení teoretických poznatků napsaných jinými autory. Tato část bakalářské práce v podstatě bude zaměřena na vymezení sekundárních poznatků vztahujících se k tématice krizí.

Zde budou zohledněni jak čeští, tak i zahraniční autoři píšící o krizi, makroekonomii nebo firemních financích. Tyto oblasti jsou nerozdílně spojeny mezi sebou.

Pojem krize pochází ze starého Řecka a jeho význam byl v té době jiný než dnes. Jednalo se o možnost cosi si vybrat, a přitom se zdůrazňovalo, že výběr je možný jen ze zcela odlišných variant: bílá a černá, úspěch a prohra apod.¹

„Krise je situace, která postihuje společnost a její instituce, postihuje komunity a jiné sociální skupiny. Krize je ale také záležitost. Pojem krize můžeme použít k popisu všech situací, při kterých se něco dramaticky mění a tato změna je doprovázena negativními emocemi.“²

Samozřejmě existuje celá řada pojmů vztahujících se ke krizi – ta může být osobnostní, ekologická, psychologická apod. Pro účely této práce se však naše pozornost zaměří na vyloženě finanční krizi.

Tato krize je spojena se změnami v celkové struktuře ekonomiky státu, a přitom se jedná o negativní změny. Je nutné poznamenat, že finanční krize jsou neodmyslitelnou součástí jakékoliv ekonomiky.³ Pojem finanční krize není jednotný. Podle definice Mezinárodního měnového fondu *„jde o potenciálně těžké rozpady finančních trhů, které při zhoršení schopností trhů efektivně fungovat mohou mít silně nepříznivé efekty na reálnou ekonomiku.“⁴* Krize je součástí ekonomického cyklu, který uvádí, že ekonomika se nevyvíjí lineárně, nýbrž v cyklech – viz obrázek dole.

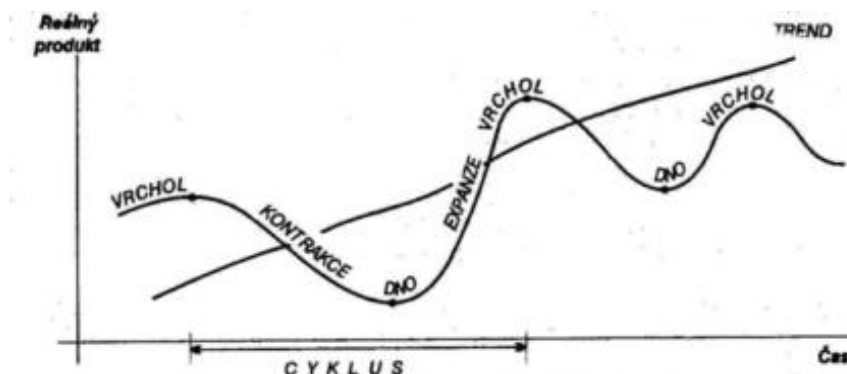
¹ ZUZÁK, R. *Krizové řízení podniku*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 18

² ŠPATENKOVÁ, N. *Krise: Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing a.s., 2004. s. 15

³ ROUBINI, N. MIHM, S. *Krizová ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 9

⁴ CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 53

Obrázek 1. Hospodářský cyklus

Zdroj: Levicový klub Ostrava. *Základní rysy a charakteristiky ekonomických cyklů*. [online]. [cit. 2015-08-15]. Dostupné z: <<http://lko.nazory.cz/HECZKO/DisertaceIb.htm>>.

Krise se projevuje především poklesem HDP, růstem nezaměstnanosti, poklesem celkové agregátní poptávky.⁵ Je ale nutné poznamenat, že v souladu s cykličností ekonomiky po dosažení dna je krize u konce a pomalu dochází k oživení ekonomiky.

Samotná doba trvání krize závisí na celé řadě faktorů, jako je například postoj občanů, přístup vlády a centrální banky, celková situace v ekonomice apod. Někdy je vhodné krizi „nechat být“, tedy bez řešení – důvodem je sezonnost kolísání ekonomiky: samozřejmě HDP v létě je daleko vyšší nežli v zimě, a to díky stavebnictví, cestovnímu ruchu apod.⁶

Je nutné uvést, že všichni experti se shodují v tom, že se ekonomika vyvíjí cyklicky a že krize má negativní dopad na situaci v ekonomice. Na druhou stranu ekonomická teorie dosud neposkytla jasnou odpověď na otázku, proč dochází k ekonomické krizi a jak se tyto situace dají předvídat.

Je nutné dodat, že globalizace přinesla nejen pozitivní změny v poklesu transakčních nákladů, snadnému překonávání hranic apod. Globalizace přinesla především naprosto obrovskou propojenost trhů, což ale zároveň znamená, že krize v jednom státě se velmi rychle projeví i v jiných zemích.⁷

⁵ CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 54

⁶ CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 55

⁷ KUNEŠOVÁ, H. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 52

Někdy je krize doprovázena deflací, jak tomu bylo během Velké deprese, někdy naopak rostoucími cenami, což byl příklad ropné krize ze 70. let.⁸ Krize se ovšem nemusí týkat celé ekonomiky, ale může vzniknout v jednom odvětví; ukázkovým příkladem je třeba těžba uhlí na severu České republiky.

3.1 Teorie ekonomických krizí

V ekonomice jsou charakteristické dva stavy:⁹

- stav rovnováhy, kdy veřejná výroba a veřejná spotřeba (na trhu, respektive – nabídka a poptávka) jsou v dostatečně míře vyrovnány. Tehdy nastává ekonomický růst a jde o přímé trajektorie (výroba produkce se zvyšuje úměrně růstu výrobních faktorů);
- stav nerovnováhy (nevyrovnaná výroba a spotřeba ve veřejném měřítku). Pak jsou narušeny normální komunikace a proporce v ekonomice a nastává její krizový stav.

V reálném životě makroekonomická rovnováha je pozorována jen zřídka, protože existuje mnoho důvodů, které narušují rovnováhu.

Nerovnováha se projevuje v tom, že od stabilního stavu se odchylní nejdůležitější parametry ekonomiky – objem výroby, úroveň cen, zaměstnanost populace v produktivním věku, míra návratnosti, míra procenta a více.¹⁰ Když takové odchylky od ustanovení rovnováhy dosahují největších kvantitativních hodnot, pak se hospodářský růst dočasně náhle přerušuje opačným procesem – poklesem a krizí.¹¹

Příčiny porušování rovnováhy vysvětluje teorie hospodářského cyklu.

⁸ CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 54

⁹ ZUZÁK, R. *Krizové řízení podniku*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 23

¹⁰ ZUZÁK, R. *Krizové řízení podniku*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 24

¹¹ ZUZÁK, R. *Krizové řízení podniku*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 24

„Hospodářský cyklus, tj. cyklický vývoj výroby a zaměstnanosti, je považován většinou ekonomických škol za vlastnost danou každému tržnímu systému – vrozenou vadu kapitalismu.“¹²

Cykličnost je univerzální formou a normou rozvoje tržní ekonomiky a vyjadřuje se jako neustále opakované porušení ekonomické rovnováhy. Uvedené poruchy rovnováhy – to jsou vzestupy a pády ekonomické a obchodní činnosti, opakující se pravidelně v určitých časových intervalech při celkové tendenci ekonomiky k růstu.¹³ Takže hospodářský cyklus jsou opakující se výkyvy celkové ekonomické aktivity a skládá se z několika fází:¹⁴

- krize;
- deprese;
- oživení;
- dno.

Každá fáze průmyslového cyklu vytváří podmínky a předpoklady, které jsou nezbytné pro přechod k další fázi.

Krize je spojena s poklesem hodnoty HDP, což vede ke snížení reálné zaměstnanosti v národním hospodářství.¹⁵ Zvyšuje se počet vynuceně nezaměstnaných lidí. Veřejná produktivita práce klesá. Zavírají se továrny a závody. Dochází ke kompresi agregátní poptávky, především kvůli poptávce zákazníků.¹⁶ To vede k růstu sociálního napětí ve společnosti. Vzniká hrozba, že stát nebude plnit své funkce spočívající v zajištění normálních podmínek fungování ekonomických subjektů.

Deprese. Pro ni je typické "zmrazení" ekonomiky v tom stavu, v jakém se ocitla v důsledku krize.¹⁷ Výroba stojí na místě. Příjmy občanů se nezvyšují, jejich kupní síla zůstává na nízké úrovni. Tato fáze má dlouhodobý charakter, někdy bývá dlouhotrvající.

¹² ŠÍMA, J. *Trh v čase a prostoru: hayekovská témata v současné ekonomii*. Praha, 2000, s. 48

¹³ ZUZÁK, R. *Krizové řízení podniku*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 24

¹⁴ HRBKOVÁ, Jana. *Společenské vědy pro techniky: ekonomie, právo, politologie*. Praha, 2015, s. 70.

¹⁵ KADEŘÁBKOVÁ, A. *Makroekonomická analýza*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006, s. 27

¹⁶ KADEŘÁBKOVÁ, A. *Makroekonomická analýza*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006, s. 27

¹⁷ ROUBINI, N. MIHM, S. *Krizová ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 126

Nicméně v této fázi začíná proces aktualizace základního kapitálu v důsledku určitého růstu investic.¹⁸ Zachovává se hrozba sociální nestability ve společnosti.

Oživení. V důsledku zahájení procesu aktualizace základního kapitálu pomalu roste produkce HDP, nejprve prostřednictvím investičních zboží, a pak v souvislosti s růstem příjmů spotřebitelů.¹⁹ Zaměstnanost roste. Zvyšuje se celkový výkon veřejné práce. Velikost HDP dosahuje předkrizového maxima. Začíná fáze oživení.

Ve fázi oživení se dominový efekt projevuje maximálním způsobem.²⁰ Roste výroba zboží a služeb. Jsou vytvořena ve velkém počtu nová pracovní místa. Zvyšuje se výkon veřejné práce. Prudce klesá nezaměstnanost, až na úroveň skutečně dobrovolné nezaměstnanosti. Národní ekonomika dosahuje rovnovážného stavu. HDP stále roste. Vzniká nadměrná zaměstnanost. Je narušen soulad mezi agregátní poptávkou a reálným HDP.²¹ Nastává útlum hospodářského růstu. Ekonomika se blíží k fázi krize (pokles HDP). Cyklus skončil.

Z výše uvedeného textu je možné rozlišit následující hlavní příčiny porušování rovnováhy ekonomického rozvoje:²²

1. Rozpor mezi výrobou a spotřebou. Kapitál má tendenci k neomezené expanzi, k čemuž přispívá konkurence, podnikatelská iniciativa, zavedení nových technologií do výroby, snižování nákladů na výrobu jednotky produktu, obecně také růst produktivity práce. Všechny tyto faktory společně mají kumulativní účinek v rozšiřování výroby. Spotřeba se také rozšiřuje, roste dost intenzivně, ale její růst zcela objektivně zaostává za růstem výroby a nakonec přijde okamžik, kdy se mnoho vyrobených produktů nekupuje a nespotebává. Odtud vzniká nadprodukce zboží.
2. Rozpor mezi tvrdou organizací výroby v jednotlivých kapitalistických podnicích a neregulovaným, přírodním působením tržního systému jako celku.
3. Fyzická životnost základního kapitálu. Každých 7-8 let se základní kapitál obnovuje. Technický pokrok je stálý. Proto v uvedené lhůtě základní kapitál

¹⁸ ROUBINI, N. MIHM, S. *Krizová ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 127

¹⁹ ROUBINI, N. MIHM, S. *Krizová ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 245

²⁰ ROUBINI, N. MIHM, S. *Krizová ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 245

²¹ ROUBINI, N. MIHM, S. *Krizová ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 246

²² BALIKOEV, V. *Obshaja ekonomicheskaja teorija*. Novosibirsk, 2006, s. 54

fyzicky a zejména psychicky stárne a je třeba ho vyměnit. Náhrada výrobních prostředků se shoduje s fází oživení ve výrobě. Právě tento důvod, pravidelné obnovení kapitálu, zadává dočasný parametr hospodářského cyklu.²³

4. Rozdíl v čase koloběhu kapitálů v různých odvětvích a propojení těchto koloběhů. Často efektivní oběh kapitálu v průmyslu slouží jako předpoklad a podmínka realizace oběhu v jiném odvětví. Proto zdržení v oběhu jednoho kapitálu nebo jeho zastavení se automaticky znamená vznik krizové situace pro jiný kapitál v jiném odvětví.
5. Prodej zboží a služeb na úvěr. Z určitých důvodů masivní neplátcí mohou s velkou pravděpodobností vyvolat hospodářskou krizi.
6. Růst vojenských výdajů: militarizace ekonomiky odvádí velké množství financí z občansko-průmyslových odvětví, kde by mohly snížit nezaměstnanost a zvýšit objem trhu. Obzvláště škodlivý vliv má militarizace na ekonomiku jako stimulator inflace, znehodnocuje všechny peněžní úspory domácností, snižuje kapitálové investice do ekonomiky.

Při vymezení důvodů cyklické kapitalistické ekonomiky nelze vyzdvihovat nějaký jeden z nich. Samozřejmě že nejsou shodné, ale přirozené cykly ekonomiky a krize jsou schopny „vysvětlit“ pouze všechny dohromady.

3.2 Příčiny a druhy krizí

Hlavní, nejvíce ničivou kritickou fází průmyslového cyklu je krize, která je výchozím bodem pro fázi cyklu následující po ní.²⁴

Historie ekonomického vývoje různých zemí ukazuje, že růst ekonomiky nemůže trvat věčně. Postupně se vždy začínají hromadit negativní faktory a ekonomika vchází do fáze krize. Taková krize je zákonitá.

V ekonomické literatuře se vyčleňují následující typy krizí:²⁵

²³ BALIKOEV, V. *Obshaja ekonomicheskaja teorija*. Novosibirsk, 2006, s. 55

²⁴ CIHELKOVÁ, Eva. *Mezinárodní ekonomie II*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 180

²⁵ CIHELKOVÁ, Eva. *Mezinárodní ekonomie II*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, s. 185

- **Cyklické krize** z nadprodukce pokrývají všechny oblasti a odvětví ekonomiky, morálně vytlačují zastaralé vybavení, snižují výrobní náklady.²⁶ Tento typ krize přerušením rovnováhy vede k vytvoření nové rovnováhy při více efektivní výrobě. V důsledku toho další cyklus začíná na zcela novém základě.
- **Přechodná krize**, na rozdíl od cyklické, není dlouhá a hluboká, nezahrnuje všechny oblasti a má lokální charakter.²⁷ Je to dočasná reakce na vznikající rozpory a rozdíly v ekonomice, přerušuje na chvíli fáze oživení nebo růstu. V důsledku této krize rozpory se zmenšují, i cyklické krize se ukazují jako méně hluboké a škodlivé.
- **Dílčí krize** může nastat jak ve fázi růstu, tak i v období deprese nebo revitalizace. Týká se nějaké konkrétní oblasti ekonomiky. Například finanční krize v roce 1997, která začala na podzim na trzích Jihovýchodní Asie, se dotkla měnové oblasti prakticky ve všech zemích.²⁸
- **Průmyslová krize** vzniká v důsledku působení vnějších důsledků (růst cen surovin a energií, levný dovoz, příliv pracovníků-migrantů, atd.), ale i vnitřních (stárnutí odvětví, vznik nových, změny průmyslové struktury).²⁹ Tato krize zahrnuje i vedlejší odvětví ekonomiky.
- **Strukturální krize** zahrnuje obvykle několik hospodářských cyklů. Jejím důvodem se stává potřeba zásadní transformace struktury výroby na nové technologické bázi. Například energie, suroviny, potravinová krize 1970-80.³⁰
- **Hospodářská krize** – to je jedna z fází reprodukováného cyklu, který zahrnuje důsledně krize, deprese, oživení a růst.³¹ Tato krize vzniká v důsledku nadprodukce, poklesu cen a zisků, snížení mzdy, životní úrovně. Ekonomické krize mohou být průmyslové, strukturální, národní, regionální a místní.³²

²⁶ BALIKOEV, V. *Obshaja ekonomicheskaja teorija*. Novosibirsk: Omega-L, 2006, s. 59

²⁷ BALIKOEV, V. *Obshaja ekonomicheskaja teorija*. Novosibirsk: Omega-L, 2006, s. 62

²⁸ BALIKOEV, V. *Obshaja ekonomicheskaja teorija*. Novosibirsk: Omega-L, 2006, s. 63

²⁹ ROUBINI, N. MIHM, S. *Krizová ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 26

³⁰ CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 65

³¹ KISLINGEROVÁ, E. *Podnik v časech krize: jak se dostat do potíží a jak se dostat z potíží - zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 15

³² KISLINGEROVÁ, E. *Podnik v časech krize: jak se dostat do potíží a jak se dostat z potíží - zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 18

- **Finanční krize** - hluboké poruchy státních finančních struktur pod vlivem mimořádných okolností (ekonomických, politických). Obvykle je spojena s ekonomickou krizí a je charakterizována chronickým deficitem státního rozpočtu, inflací, poruchou daňového a úvěrového systému apod.³³
- **Globální finanční krize** – udržitelná finanční krize zemí, které vstupují na globální finanční systém, založený na dominanci amerického finančního systému nad jinými systémy.³⁴

Globální finanční krize se projevuje v růstu cen nemovitostí a potravin, snižování pracovních míst, a to jak v komerčních, tak i ve veřejných organizacích, v absenci stability a ztrátě víry v budoucnost.³⁵ Příčiny probíhajících změn se v různých zemích liší.

Termíny nástupu, hloubka a trvání krize závisí především na míře porušení základních proporcí reprodukce v době ekonomických růstů.³⁶ Ale kromě toho jsou schopny i samotného nastartování, protože v jejich průběhu obvykle nastává pokles kupní síly pracujících (vzhledem k růstu nezaměstnanosti a snížení pracovní doby), což ještě více komplikuje podmínky prodeje zboží a brání obnovení dočasné rovnováhy mezi akumulací kapitálu a spotřeby.

Dále bude prozkoumána a popsána typologie tradičních finančních krizí.

3.3 Tradiční typy finanční krize

Samozřejmě ekonomická teorie pojednává o celé řadě finančních krizí. Nejčastěji se ale lze setkat v knihách s následujícím vymezením:³⁷

- bankovní krize - to je krize bankovního systému země. Je vážný otřes jak pro bankovní systém, tak pro ekonomiku země jako celku. V podmínkách hospodářské krize je provázena inflací a rozpočtovým deficitem, rozvoj bank se destabilizuje.

³³ CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 55

³⁴ CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 56

³⁵ CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 57

³⁶ CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 58

³⁷ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. Praha, 2010. s. 156-157

Velikost zdrojů, které jsou nahromaděné bankami, dramaticky klesá, což vede ke snížení ziskovosti tradičního bankovníctví;

- měnová krize – to je prudký pokles kurzu národní měny vůči měnám jiných zemí;
- dluhová krize – jedná se o neschopnost nebo neochotu největších dlužníků splácet dluhy, nebo vážné obavy bank, že nebudou splaceny dluhy.

V dalším textu budou představeny tyto typy krizí včetně uvedení příkladů zemí, ve kterých vypukly.

3.3.1 Bankovní krize

Bankovní krize má svůj původ ve finančním sektoru. Jedná se nejčastěji o burzy nebo bankovní sektor. Tento typ krizí je velmi častý – například poslední krize má svůj původ právě na americkém trhu bankovních hypoték.

Krize vzniká, když jsou splněny tyto podmínky.³⁸

- významné finanční problémy bankovního systému;
- významné intervence v důsledku významné ztráty bankovního systému.

Scénář bankovní krize je vždy stejný: „*Na začátku je špatné uvěrování, které nastartuje s určitým časovým zpožděním bankovní krizi, která poté s dalším časovým zpožděním způsobí hospodářskou krizi.*“³⁹

Je nutné si uvědomit, že celý finanční trh, zejména ten bankovní, je zcela závislý na důvěře investorů. Pokud vkladatelé podlehnou panice, přinese to tzv. run na banky, během kterého mohou i zdravé banky směřovat k bankrotu. V tomto případě krizí naprosto klíčovou roli hraje centrální banka, která svými nástroji jako věřitel poslední instance může zachránit bankovní systém prostřednictvím především dodání likvidních prostředků do bank v dané zemi.⁴⁰

³⁸ JÍLEK, Josef. *Finance v globální ekonomice*. Praha, 2013, s. 323

³⁹ JÍLEK, Josef. *Finance v globální ekonomice*. 1. vyd. Praha, 2013, s. 323

⁴⁰ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 311

Dalším příkladem dané krize je bezesporu Velká deprese.⁴¹ Velká deprese je jednou z nejčastěji zmiňovaných krizí poslední doby. Důvodem je to, že tato krize měla nejen ekonomické, ale i obrovské politické a sociální dopady – například v Německu přivedla k moci „muže s knírkem“, který pak rozpoutal druhou světovou válku.⁴²

Příčin krize je celá řada. První příčinou je bezesporu obrovské zadlužení zemí, které prohrály první světovou válku, ukázkou je třeba Německo, které doslova nemohlo již splácet dluhy, a proto využilo emise hotovostních peněz jako zdroj likvidity.

Dále je nutné poznamenat i to, co vedlo k současné krizi – příliš velké přehánění své výkonnosti a přecenění svých schopností a možností. Mnozí lidé zcela opomíjeli fakt, že i úvěr něco stojí a v případě vzniků problémů s příjmem nebudou mít z čeho splácet.

To způsobilo vznik obrovské a nikým nekontrolovatelné bubliny na trhu. V důsledku poklesu akcií na burzu se dostala na trh celá řada prodejních příkazů, které doslova zastavily fungování burzy, protože nikdo nechtěl kupovat akcie a všichni je chtěli jenom prodávat.⁴³

Je ale nutné poznamenat, že finanční krize nemusí nutně přerůst do krize na reálním trhu – ekonomické dějiny jsou plné případů, kdy finanční krize nepřerostla na reálný trh. Důvodem je to, že po Veliké depresi stát začal velice přísně regulovat finanční trhy a důkladně oddělovat investiční a komerční bankovníctví, aby nedocházelo k jejich propojení.

3.3.2 Měnová krize

„Měnová krize je zpravidla chápána jako výrazná depreciace (či vynucená devalvace) měnového kurzu, která vede k národohospodářským ztrátám v podobě poklesu reálného ekonomického růstu a zvýšení inflace.“⁴⁴ Zcela učebnicovým příkladem této krize je pád

⁴¹ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 311

⁴² KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 312

⁴³ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 312

⁴⁴ Helisek, M. *Měnové krize (empirie a teorie)*. Praha 2004, s. 11

kurzu ruského rublu v roce 1998, kdy během několika měsíců kurz poklesl z 6 na 20 rublů za dolar.⁴⁵

Podle přístupu amerického ekonoma P. Krugmana existuje možnost rozdělit měnové krize do tří tříd:⁴⁶

- krize platební bilance;
- krize státního dluhu;
- dluhové krize osobních dlužníků.

Krize platební bilance se děje při stanovení kurzu měny centrální bankou na úrovni, která odporuje jiným cílům měnové politiky. V tom případě například rozšíření měnové masy v dané zemi jde rychleji, než v jiných, zájem o měnu pak bude vyšší než její nabídka, protože ceny v dané zemi budou stoupat ve srovnání s globálními, což dělá export a import nerentabilním.⁴⁷ Schopnost udržení kurzu v takové situaci je určena pouze hodnotou měnových rezerv centrální banky. Obvykle tento typ krize přichází z důvodu zásadního nesouladu mezi oblastmi hospodářské politiky.

Druhá třída měnové krize - krize státního dluhu – vzniká z důvodu nadměrného nahromadění státního dluhu, když u investorů se objeví pochybnosti o možnosti vlády obhospodařovat své dluhy. Ztráta důvěry ke státu - dlužníku vyvolává tlak věřitelů vrátit předčasně zpět své investice, což se rovná útoku na měnu a může to vést k vyčerpání rezerv a měnové krizi. S podobnými krizemi se potýkaly mnohé asijské země v letech 1997-1998 a Indonésie je nejvíce vhodným příkladem.

Krize třetí třídy - dluhové krize osobních dlužníků - je způsobena nadměrným růstem venkovní a vnitřní zadluženosti země.⁴⁸ V tomto případě je dluh nominován v cizí měně a je jasně viditelné spojení s měnovou krizí: odliv kapitálu v očekávání selhání vede k vyčerpání rezerv a devalvaci.

⁴⁵Centrální banka Ruska. *Kurz USD*. [online]. [cit. 2015-08-01]. Dostupný z: <http://cbr.ru/currency_base/dynamics.aspx?VAL_NM_RQ=R01235&date_req1=01.06.1998&r1=1&date_req2=31.12.1998&C_month=12&C_year=1998&rt=2&mode=2&x=45&y=10>.

⁴⁶JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. s. 468

⁴⁷JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. s. 468

⁴⁸Helísek, M. *Měnové krize (empirie a teorie)*. Praha 2004, s. 48

Zvláštností ruské ekonomiky v té době bylo to, že v transakcích převažovaly především americké dolary. Právě proto po prvních náznacích bylo možné sledovat učebnicový run na banky – lidé začali ve velkém vybírat peníze ze svých účtů a následně je převádět do dolarových ekvivalentů.

Dalším příkladem měnových krizí je bezesporu měnová krize, která vypukla na konci 90. let v zemích jihovýchodní Asie (Thajsko, Malajsie, Indonésie, Filipíny a Jižní Korea).⁴⁹ Rozvoj daného regionu byl podmíněn především přílivem vnějšího kapitálu, kvůli kterému na trhu vznikla obrovská spekulativní bublina.⁵⁰ K tomu je nutné dodat, že tento region je pověstný svou korupcí a neprůhledným bankovním systémem.

Při prvních náznacích krize spekulativní kapitál zcela opustil území jihovýchodní Asie. Vláda Thajska se snažila situaci zachránit devalvací měny, což však vedlo k přesnému opaku – investoři převedli peníze do jiných zemí, protože ztratili důvěru v místní vládu.⁵¹

Důvodem vzniku těchto krizí bylo zrušení omezení vztahujících se k pohybu měny. Měny od té doby se staly běžně dostupné spekulantům.

Je nutné uvést, že tento typ krizí je již spíše minulostí. Důvodem je to, že tento typ krizí vznikal jen tehdy, když centrální banka se snažila udržet fixní měnový kurz. Právě proto je opakování těchto krizí nepravděpodobné.

V současné době však většina centrálních bank upustila od tohoto cíle a jejich hlavním cílem je udržení inflace v požadované výši. Toho se dosahuje především díky úrokovým sazbám.

Je ale nutné uvést, že dodržení úrokových sazeb je v poslední době prostředkem, který ztrácí na významu. Důvodem je to, že úrokové sazby jsou na historickém minimu. Právě proto většina centrálních bank začíná aplikovat jiné nástroje – zejména operace na volném trhu.⁵²

⁴⁹ JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. s. 469

⁵⁰ KUNEŠOVÁ, H. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 54-55.

⁵¹ JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. s. 470

⁵² JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. s. 476

V tom je jako zcela vzorný příklad uváděna česká centrální banka, která v roce 2013 provedla rozsáhlé kurzové intervence a srazila kurz české koruny. Otázkou však zůstává, zda tento krok nepovede k inflaci, protože centrální banka navýšila objem peněz v ekonomice.

3.3.3 Dluhová krize

*„Jedním z nejzajímavějších typů finančních krizí jsou krize dluhové (uvěřové). Tento pojem je používán převážně k označení externích dluhových krizí, které se projevují neschopností země splácet zahraniční dluh.“*⁵³ Je nutné poznamenat, že tyto problémy ve 20. století byly spojeny především se slabě rozvinutými zeměmi, zejména z Asie a Afriky.⁵⁴

Hlavním problémem těchto zemí byla příliš velká zadluženost, se kterou si nevěděla rady místní vláda. Je nutné uvést, že tato krize je čím dál tím častější i v bohatých evropských zemích – například veřejný dluh Řecka již dávno překonal celostátní HDP.⁵⁵ Jinými slovy již teď řecká vláda dluží více, než je schopna vyrobit celá řecká ekonomika.

3.4 Důvody vzniku krizí

Příčiny krizí mohou být různé. Jsou rozděleny na objektivní, které jsou spojené s cyklickými potřebami modernizace a restrukturalizace, a subjektivní, které odrážejí chyby v řízení, stejně jako přírodní, které charakterizují jevy klimatu, zemětřesení, atd.

Příčiny krizí mohou být vnější a vnitřní. První souvisí s trendy a strategiemi makroekonomického vývoje nebo rozvoje světové ekonomiky, konkurencí, politickou situací v zemi. Za druhé souvisejí s riskantní strategií marketingu a vnitřními konflikty, nedostatky v organizaci výroby, nedostatky řízení, inovací a investiční politikou.⁵⁶

⁵³ DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha, 2008, s. 170

⁵⁴ JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. s. 480

⁵⁵ JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. s. 481

⁵⁶ Management Mania. *Krize (Crisis)* [online]. [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <<https://managementmania.com/cs/krize>>.

Při chápání krize velký význam mají nejen její příčiny, ale také různé důsledky: možná modernizace organizace nebo její rozpad, upevnění nebo vznik nové krize. Dopady krize mohou vést k náhlým změnám nebo mírně dlouhotrvajícímu a postupnému vzestupu. Různé dopady krize jsou určeny nejen jejím charakterem, ale také protikrizovým ovládním, které může zmírnit krizi nebo naopak zhoršovat ji.

Samozřejmě nejobecněji je možné důvody vzniku finančních krizí rozdělit do dvou oblastí: selhání státu a selhání trhů. Tyto dvě příčiny se mohou pochopitelně prolínat a doplňovat a kvůli tomu dochází ke zhoršení krize.

3.4.1 Selhání lidí/trhů

“Tržní selhání představuje jeden ze základních ekonomických konceptů. Jeho význam těsně souvisí s cílenou regulací ekonomických procesů opírajících se o legislativní zásahy vlády.”⁵⁷

Existuje mnoho faktorů, které mohou přispět ke vzniku selhání trhu. Jedním z nejčastějších důvodů jsou monopoly, protože na takovém trhu chybí konkurence pro určité zboží nebo služby. Vnější vlivy se mohou také stát problémem, který přispívá k selhání trhu, protože konečná hodnota zboží a služeb může opomenout vzít v úvahu vliv externích faktorů, jako jsou mzdy nebo dopad na životní prostředí.⁵⁸ Některá veřejná blaha jsou také považována za jednu z forem selhání trhu. Například někteří lidé mohou tvrdit, že soukromé firmy zabývající se hašením požárů by mohly být účinnější, než podobné veřejné služby, financované ze státního rozpočtu.

Sociální nerovnost ve společnosti může také vést k selhání trhu, podobně jako i mnoho jiných faktorů. Ve všech případech pokles trhů se vyznačuje tím, že existuje lepší a efektivnější způsob distribuce zdrojů, ale není používán.

Stát může působit různé zásahy, aby vyřešil problém selhání trhu, například změnou právních předpisů, měnové politiky, minimální mzdy a zdanění. Jeden z problémů související s vměšováním vlády spočívá v tom, že toto vměšování může zhoršit situaci a

⁵⁷ VÁVROVÁ, E. *Finanční řízení komerčních pojišťoven*. Praha, 2014, s. 19

⁵⁸ JUREČKA, V. *Mikroekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 48

vést k selhání trhu v případě neschopnosti vyčlenit a uspořádat zdroje efektivně.⁵⁹ Výběr momentu, kdy a jak je třeba intervenovat, je obtížné rozhodnutí, které může být ztíženo politickými problémy a sociálními otázkami, jež ovlivňují lidi a instituce, podílející se na rozhodování.

Z hlediska selhání trhu je klíčové chování lidí. Lidé díky svému chování jsou schopni vytvořit bublinu, přičemž daná příčina byla hlavní ve 20. století.⁶⁰ Díky příliš velkému optimismu ceny za aktiva rostly, což způsobilo vznik spekulativní a ničím nepodložené bubliny na trhu.

Tento důvod krizí vznikl díky především obrovské propojenosti trhů a zmizení bariér v pohybu kapitálu. Je nutné uvést, že daná krize byla naprosto klíčová v minulosti, když centrální banky celé řady zemí měly fixní měnový kurz.

Kromě vyložených pozitivních očekávání existuje i špatný odhad trhu, což se naprosto jasně ukázalo v případě krize způsobené tzv. dot.com bublinou.

Důvodem vzniku této bubliny bylo to, že během 90. let se internet stal zcela běžnou součástí podnikání jakékoliv firmy.⁶¹ Mnozí se mylně domnívali, že po nějaké době veškerá aktivita firem bude probíhat jen na internetu.

Kromě toho internet přitáhl podniky, které vůbec neměly žádnou strategii a snažily se jen něco prodávat na internetu s předpokládanou dobou návratnosti nepřesahující několik let. Dokonce se mluvilo o crown jewels nové ekonomiky.

V 70. letech minulého století hlavní hnací silou krize byl neočekávaný růst cen ropy.⁶² Jak víme, ropa hraje naprosto obrovskou roli v ekonomice, protože vstupuje do cen snad všech komodit.

Důvodem rostoucí ceny ropy byla reakce arabských zemí na válku na Blízkém Východě. Ve snaze „potrestat“ Ameriku za její podporu židovského státu země ležící v Perském zálivu omezily těžbu ropy.⁶³

⁵⁹ JUREČKA, V. *Mikroekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 48

⁶⁰ VÁVROVÁ, E. *Finanční řízení komerčních pojišťoven*. Praha, 2014, s. 22

⁶¹ JUREČKA, V. *Mikroekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 48

⁶² VÁVROVÁ, E. *Finanční řízení komerčních pojišťoven*. Praha, 2014, s. 23

⁶³ VÁVROVÁ, E. *Finanční řízení komerčních pojišťoven*. Praha, 2014, s. 24

Ve výsledku se celá ekonomika dostala do problémů, důvodem byly rostoucí náklady podniků.

3.4.2 Selhání státu

*“Selhání státu jsou systematická a vycházející ze samostatné podstaty politického procesu a z ambice politiků (a jejich rádců) ekonomiku řídit.”*⁶⁴ Pokud se jedná o krize vzniklé vinou státu, zde je nutné upozornit především na příliš velkou zadluženost státu, která koneckonců vedla k tomu, že nebylo vůbec možné spravovat státní dluh. Ve výsledku stát se to snažil vyřešit cestou zvýšení daní, což zřejmě tlačilo aktivitu investorů a domácností.

Až do 21. století se však tento problém vyskytoval zejména v Asii nebo Africe, kde systém hospodaření státu nebyl vůbec transparentní.⁶⁵ Všechno se změnilo kvůli současné krizi a nezodpovědný přístup některých evropských vlád je ukázkovým důvodem vzniku krize.

K tomu je nutné počítat i s tím, že v současném světě ekonomiky většiny zemí jsou velmi propojené, což se týká jak financí, tak i jiných oblastí. V současné době ani ta nejvíce strážovaná tajemství není možné uchovat – klasickým příkladem jsou skandály v americké armádě odhalené Wikileaks.⁶⁶

Právě proto krize v jedné zemi velice rychle ovlivní další země. Jedná se o klasický dominový efekt, který vyvolává řetězovou reakci.

Je nutné dodat, že důvodem vzniku krize je příliš velký důraz na akciový trh. Bohužel mnozí manažeři zcela zapomínají na to, že jejich účelem není primárně zvýšení tržní hodnoty podniku, nýbrž zajištění provozu.

Další příčinou selhání státu je poslední úvěrová krize, která trvá až do dnešní doby. Klasickou ukázkou je eurozóna. Projekt společné evropské měny z hlediska technického byl naprosto bez závad: zavedení eura ve všech zemích a jeho následující působení proběhlo zcela v pořádku.⁶⁷

⁶⁴ KLAUS, V. *Česká republika na rozcestí: čas rozhodnutí*. Praha, 2013, s. 105

⁶⁵ KLAUS, V. *Česká republika na rozcestí: čas rozhodnutí*. Praha, 2013, s. 108

⁶⁶ HOBZA, A. *Evropská unie a hospodářské reformy*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 12

⁶⁷ HOBZA, A. *Evropská unie a hospodářské reformy*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 13

Problém byl ale v samotné podstatě eurozóny: v eurozóně lze vyčlenit tři druhy států. Do první skupiny patří velmi silné ekonomiky, které jsou klíčové pro světové hospodářství, k nimž patří třeba Německo nebo Nizozemí.⁶⁸ Tyto státy jsou schopny absorbovat silný kurz měny.

Do další skupiny patří státy, které už nejsou natolik silné, avšak i pro ně je výhodný vysoký kurz eura – sem patří především Belgie nebo Rakousko.⁶⁹

Do další skupiny patří nejchudší státy, pro které silný kurz eura je naprosto největší „zlo“. Vždyť v době krize tyto státy nejsou schopny devalvovat svoji měnu a tím pomoci exportérům nebo incomingovému cestovnímu ruchu. Do těchto zemí patří především Slovensko a Řecko.

3.5 Vývoj krize z roku 2008

Globální finanční krize z roku 2008, to je hospodářská krize, která se objevila v uvedeném roce v podobě zhoršení hlavních ekonomických ukazatelů (HDP, objem výroby, investice, inflace, měnový kurz, atd.) ve většině zemí.⁷⁰ Předchůdcem finanční krize v roce 2008 byla hypoteční krize v USA; první příznaky se tam objevily v roce 2006 v podobě snížení počtu prodejů domů a na začátku roku 2007 vyústily v krizi rizikových hypotečních úvěrů.⁷¹

Poměrně rychle problémy s poskytováním půjček pocívali i spolehliví dlužníci.

Postupně se krize z hypoték začala transformovat ve finanční a postihla nejen USA. Na začátku roku 2008 krize získala globální charakter a postupně se začala projevat ve všeobecném snižování objemu výroby, snižování poptávky a cen surovin, růstu nezaměstnanosti.⁷² Pro to, aby bylo možné pochopit příčiny globální krize v roce 2008, je třeba pochopit její vlastnosti. Krize v roce 2008, stejně jako krize minulých let, vznikla ve finanční oblasti, její kořeny leží výhradně na akciovém trhu, a právě z tohoto důvodu

⁶⁸ HOBZA, A. *Evropská unie a hospodářské reformy*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 15

⁶⁹ HOBZA, A. *Evropská unie a hospodářské reformy*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 16

⁷⁰ SMRČKA, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 370

⁷¹ SMRČKA, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 371

⁷² SMRČKA, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 372

reálná ekonomika se ocitla prakticky nedotčenou.⁷³ Tato krize není unikátní a má mnoho podobností s krizemi minulých dob, ale i s tím vším má určité své specifické rysy.

Rysem moderní hospodářské krize byla také její předvídatelnost. Krize nebyla neočekávaná. Nicméně ekonomické systémy a vlády různých zemí nebyly na ni připravené, jak se ukázalo. Přijatá opatření a prostředky nestačily proti krizi. Opět již v ekonomické teorii se vlády snaží léčit příznaky, ale ne nemoc. Nemoc, to je odloučení finančního sektoru od výroby; nezabezpečení peněz reálnými majetky, které mají opravdovou hodnotu.

Dalším rysem současné krize je vojensko-politická složka.⁷⁴ Energetika a suroviny tvoří základ rozvoje a vysokou úroveň života. Nicméně tyto zdroje jsou omezené a silně ovlivňují globální dynamiku cen. Proto jejich ovládnutí je strategickým cílem bohatých států a podmínkou udržení vysoké životní úrovně. Ale účinná kontrola není možná bez vojenské složky. Vojenská síla je ve velké míře určena dostupností a efektivním nařízením zdrojové základny.

Odloučení "finanční" hodnoty od skutečné hodnoty výroby a fondové základny ekonomiky, rozvinutí inflace cen za energetické a jiné zdroje, boj řady států za vojensko-strategický monopol určují neúčinnost moderní architektury globálního finančního systému, do vysoké míry spekulativní charakter akciových trhů a jeho vybudování na principu velké finanční "pyramidy".⁷⁵ Právě tyto vlastnosti určují světové finanční krize.

Hlavní příčinou krize je bezesporu příliš velký optimismus vůči realitnímu trhu v USA. Hospodářská krize vypukla na trhu realit v USA, zejména v oblasti rodinných domků.⁷⁶

Banky v USA nedostatečným způsobem kontrolovaly žádosti o hypoteční úvěry na americkém trhu. Někdy docházelo ke zcela paradoxním situacím, při kterých například

⁷³ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 83

⁷⁴ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 10

⁷⁵ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 11

⁷⁶ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 12

hypotéku mohl dostat ilegální migrant nebo osoba nehovořící anglicky.⁷⁷ Tato situace zřejmě nevyžadovala státní zásahy v případě růstu trhu, když se radovali všichni: stavební firmy z nových zakázek, lidé z vlastního bydlení a banky ze zisků. V případě výskytu problému však trh byl doslova smeten.

Kromě toho na americkém trhu panoval program zaměřený na podporu vlastního bydlení, který je charakterizován jako: *“velmi rozličné formy pomoci od daňových úlev, přes nezdaněné hypoteční zástavní listy až po vládní záruky za činnost agentur, které nabízely úvěry buď přímo stavebníkům, nebo zprostředkovatelům; dále v řadě zemí existovala a i nadále existuje mohutná podpora stavebního spoření, v jiných jsou zase poskytovány velmi nízko úročené, státem podporované úvěry mladým rodinám. Jistě nebudeme daleko od pravdy, když tuto sumu zasadíme do řádu deseti bilionů dolarů a spíše více, které byly vloženy světovými vládami do bydlení obyvatel, a to v posledních zhruba deseti až patnácti letech.”*⁷⁸

Do Evropy krize dorazila o rok později, a to kvůli sekuritizovaným hypotékám; jinými slovy americké banky prodávaly svoje hypotéky na finančním trhu pomocí sjednocení několika hypoték do jednoho cenného papíru.⁷⁹

Samozřejmě samotný dopad krize se výrazně lišil podle zemí. Někdy krize doslova smetla veřejné finance a ukázala, že ve státě docházelo k dlouhodobému falšování ekonomických výkazů, jak tomu bylo v případě Řecka.

Někde (třeba v Rakousku nebo České republice) krize ukázala, že její dopad není zas tak zásadní na ekonomiku státu a že se jedná o určité vyčištění trhů, když se odstraní nejslabší výrobci.

Podrobně o dopadu krize na českou ekonomiku bude pojednávat další kapitola práce.

Od roku 2011 se situace zlepšuje: roste průmysl, dochází k oživení exportu, cestovní ruch ožívá apod.⁸⁰ Je ale nutné připomenout, že krize dosud neskončila a mnozí experti na

⁷⁷ SMRČKA, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. s. 372

⁷⁸ KISLINGEROVÁ, E. *Podnik v časech krize*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 27.

⁷⁹ KISLINGEROVÁ, E. *Podnik v časech krize*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 28

⁸⁰ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 12

finanční trhy (např. Pavel Kohout) dokonce tvrdí, že krize teprve začíná, a to v podobě dluhové krize.⁸¹

Experti správně upozorňují, že nikdy v evropských dějinách nedocházelo k takovému zadlužení snad všech vrstev a také státního zadlužení. Dokonce se hovoří o rozpadu eurozóny, protože se ukázalo, že daný projekt z technické stránky byl naprosto vhodný, což ale nelze říci o jeho strategické stránce: nemohou dlouhodobě působit v měnové unii země, které mají má jeden z nejvyšších exportů (např. Německo nebo Nizozemí) a na druhé straně státy s relativně slabou ekonomikou (např. Řecko nebo Island).⁸²

Právě proto problémem může být i samotná budoucnost: není jasné, zda se krize neprohloubí ještě více a zda nedojde k tomu, že celé státy včetně občanů a firem nebudou schopny se vypořádat se svými dluhy.

⁸¹ KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 13

⁸² HOBZA, A. *Evropská unie a hospodářské reformy*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, s. 17

4 Praktická část

Po vyhodnocení krize z teoretického hlediska je zcela na místě se věnovat problematice poslední krize z roku 2008, dopadu na českou ekonomiku se zaměřením na dopad krize na MSP. Samozřejmě předtím, než se začneme věnovat přímo výzkumu dopadu krize na daný segment podniků, je zcela na místě vyhodnotit vývoj vybraných ukazatelů.

Důvodem je, že ekonomická situace v zemi se nejlépe vyhodnotí pomocí základních ekonomických ukazatelů. Malé a střední podniky na rozdíl od velkých korporací nejsou schopny natolik optimalizovat své náklady třeba přesunem výroby jinde, takže jsou doslova odkázané na situaci v domácí ekonomice.

4.1 Vývoj základních makroekonomických ukazatelů od roku 2008 do roku 2014

Pro účely této práce byly vybrány nejdůležitější ukazatele, které se vztahují k popisu ekonomiky; jedná se o inflaci, HDP, nezaměstnanost a platební bilanci.

HDP byl vybrán kvůli tomu, že se jedná o základní faktor popisující ekonomickou sílu země. Tato ekonomická veličina v podstatě je barometrem ekonomické síly země a díky ní je zcela vhodné popisovat odlišnosti v jednotlivých státech.

V textu se bude pracovat s následujícími veličinami HDP: HDP v absolutní výši, HDP jako procento změn vůči předchozímu roku a porovnání s celoevropským HDP stejně jako zhodnocení vývoje HDP na jednu osobu. Díky těmto ukazatelům se vytvoří komplexní přehled o zkoumané problematice.

Inflace je hodnotou, která poukazuje mimo jiné na to, s jakou výší se mění cenová hladina v dané ekonomice. Kromě toho inflace byla opravdovým problémem 20. století, která dokázala zcela zničit celoživotní úspory občanů v celé řadě zemí – viz například doba po rozpadu Sovětského svazu.

V současné době však inflace nehraje tolik podstatnou roli, zejména pokud se vezme v potaz, že evropské ekonomice hrozí spíše deflace, která je bezesporu daleko větším zlem

pro hospodářství jakékoli země: nadměrný hospodářský růst, který může být doprovázen inflací, je vždy lepší než nadměrný pokles produkce, který je doprovázen deflací.

Nezaměstnanost je klíčovým ukazatelem, protože přímo ovlivňuje nejen ekonomickou, ale i sociální oblast – díky ztrátě zaměstnání dochází k růstu státních výdajů na aktivní a pasivní politiku, lidé ztrácejí naději, jsou v depresi apod. Jedná se o velmi velký problém v současnosti, zejména pokud se podíváme na jih Evropy – třeba ve Španělsku nebo Řecku nezaměstnanost překračuje desítky procent.

Vývoj obchodní bilance nakonec vypovídá o tom, jak se vyvíjela situace při obchodování se zahraničím. Jedná se o klíčový ukazatel české ekonomiky, vždyť ČR je otevřenou ekonomikou, která je silně orientována na export. Právě proto obchodní bilance je tolik důležitá pro ČR.

4.1.1 Inflace v České republice a v Rusku

První ekonomická veličina, se kterou se pracuje v rámci dané práce, je inflace. Tato ekonomická veličina znamená zvýšení cenové hladiny. Samozřejmě existuje celá řada způsobů jejího výpočtu.

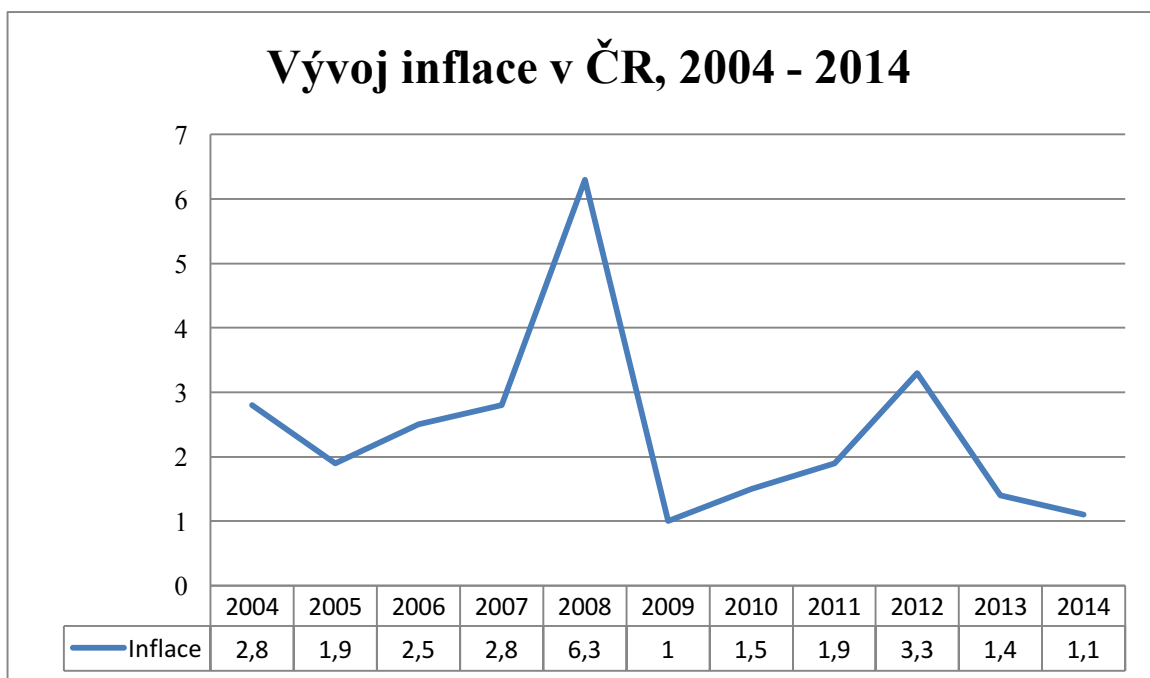
Pro účely této práce byla využita metoda indexu cen spotřebitelů. Tato metoda vychází jen z cen finálních výrobků, které jsou určeny k finální konzumaci. Jak je vidět z tabulky, inflace v České republice je zcela zanedbatelnou položkou.

Tabulka 1. Vývoj inflace měřené HICP, 2004 - 2014

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Inflace v procentech	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0	1,5	1,9	3,3	1,4	1,1

Zdroj: Český statistický úřad. *Míra inflace*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace>.

Graf 1. Vývoj inflace měřené HICP, 2004 - 2014

Zdroj: Český statistický úřad. *Míra inflace*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace>.

Je zřejmé, že investoři (stejně jako držitelé fixních příjmů) se vůbec nemusejí obávat české inflace, protože ta dlouhodobě nepřevyšuje dvě procenta. Jedinou výjimkou byl rok 2008, kdy došlo k inflaci způsobené změnou cen ropy. Je ale vidět, že v následujících letech se inflace vrátila na svou původní úroveň.

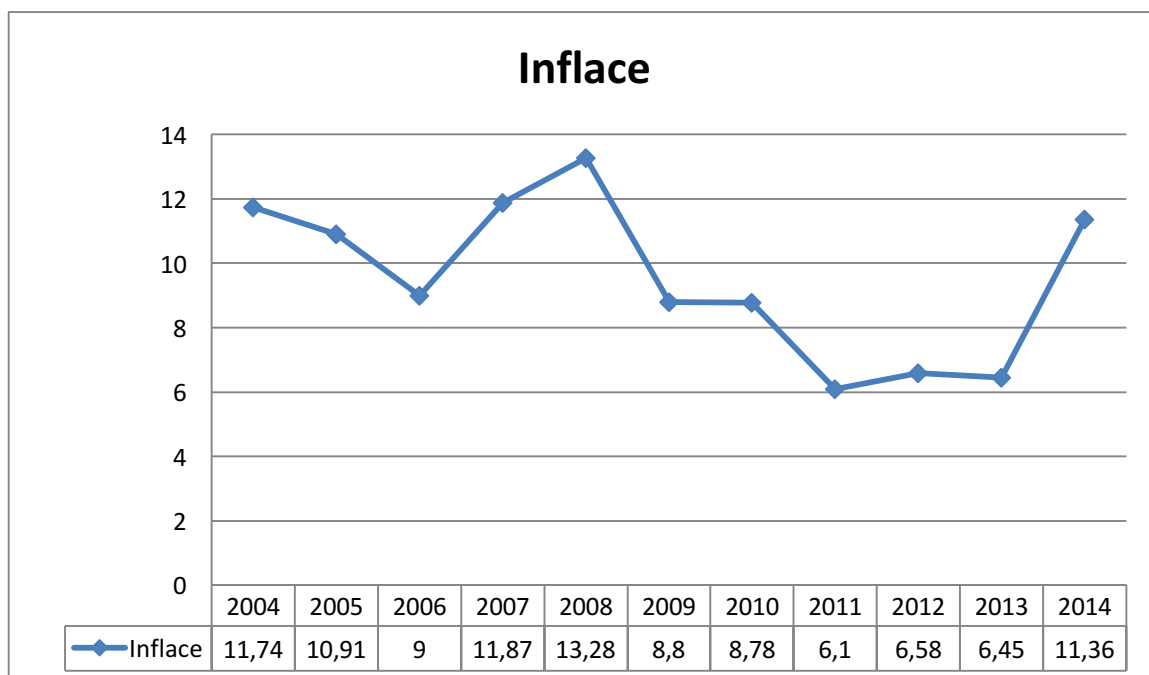
Jak víme, tato komodita výrazným způsobem ovlivňuje ceny v celé ekonomice. Kvůli krizi došlo dokonce k tomu, že inflace ani nepřekračuje dvě procenta. Mnozí experti se v České republice proto obávají deflace a s ní spojených nákladů, což se již stalo během zmíněné Velké deprese.

Tabulka 2. Vývoj inflace v Ruské federaci, 2004 - 2014

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Inlace v procentech	11,74	10,91	9,0	11,87	13,28	8,80	8,78	6,10	6,58	6,45	11,36

Zdroj: StatBureau. *Inflace v Rusku*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<https://www.statbureau.org/ru/russia/inflation-tables>>.

Graf 2. Vývoj inflace v Rusku v letech 2004-2014 v %

Zdroj: StatBureau. *Inflace v Rusku*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<https://www.statbureau.org/ru/russia/inflation-tables>>.

Z grafu je patrné, že inflace v Rusku dosahuje mnohem větších hodnot než v České republice a nerozvíjí se stabilně. Pohybuje se v rozmezí 6 % až 13 % ve sledovaném období. Od roku 2006 do roku 2008 ukazatel inflace v Ruské federaci vzrostl o více než 4 % a dosahoval hodnoty 13,28 %, což je nejvyšším ukazatelem za celé zkoumané období.

Rok 2008 je určitě velmi důležitý v ekonomické historii Ruska a je spojen se vznikem mnoha doprovodných negativních důsledků pod vlivem finanční krize.

Příčiny ruské finanční krize v letech 2008-2009 jsou jak interní, tak i především externí. Hospodářská situace se nezhoršila za jeden den, tomu předcházela řada dalších procesů, účinků a vlivů, které se postupně hromadily.

Inflace v roce 2008 činila 13,3%, což je o 1,4% více než v roce 2007.

V roce 2009 se inflace rozvíjela pomalejším tempem než v předchozím roce.

To je způsobeno především poklesem poptávky během krize. Také mezi důvody pomalejšího růstu inflace patří posílení rublu ve druhé polovině tohoto roku. Nicméně

významné oslabení rublu v listopadu a prosinci roku 2009 vedlo k výraznému nárůstu inflace.

V roce 2009 Rusko podle míry inflace bylo na třetím místě v Evropě, za Ukrajinou a Běloruskem. Podle ministerstva pro hospodářský rozvoj inflace v roce 2010 činila 8,78 %, v roce 2011 to bylo 6,1 % a v roce 2012 činila 6,6 %.

Mezi hlavními skupinami potravin v prosinci roku 2010 nejvíce zdražily rostlinné výrobky - o 8,6 %, dále zrna a luštěniny o 7,6 %, slunečnicový olej o 6,6 %. Ceny za vejce a cukr vzrostly o 3,4 %, máslo o 1,6 %, chléb a pečivo o 1,4 %. Na druhé straně ceny za mléko a jiné mléčné výrobky se zvýšily o 1,2 %, za ryby a mořské plody o 1,1 %, za alkoholické nápoje o 0,4 %.

Z hlavních skupin nepotravinářského zboží v prosinci 2010 nejvíce vzrostly ceny za benzin - o 0,9 %, tabákové výrobky - 0,8 %, pleteniny - 0,7 %. Také se zvýšily náklady na tkaniny, oděvy a oblečení o 0,6 % a léky o 0,4 %.

V letech 2011-2013 se inflace pohybovala kolem 6-7 % a v roce 2013 se začala postupně zvyšovat. Je vidět, že v roce 2014, v období nové krize v Ruské federaci, opět ukazatel inflace dosahuje poměrně vysokých hodnot a činí 11,36 %. Dosahuje téměř stejné hodnoty jako v roce 2007.

Na rozdíl od roku 2012, kdy vysoký růst cen potravin byl způsoben zvýšením světových cen obilí, růst cen potravin v roce 2013 paradoxně přicházel spolu s dobrou úrodou. Hlavními faktory pro udržení vysoké úrovně cen potravin byl schodek a nerovnováha na trhu produktů živočišného původu.

Trend zvýšení cen potravin se posílil od srpna kvůli oslabení rublu.

4.1.2 HDP v České republice a v Rusku

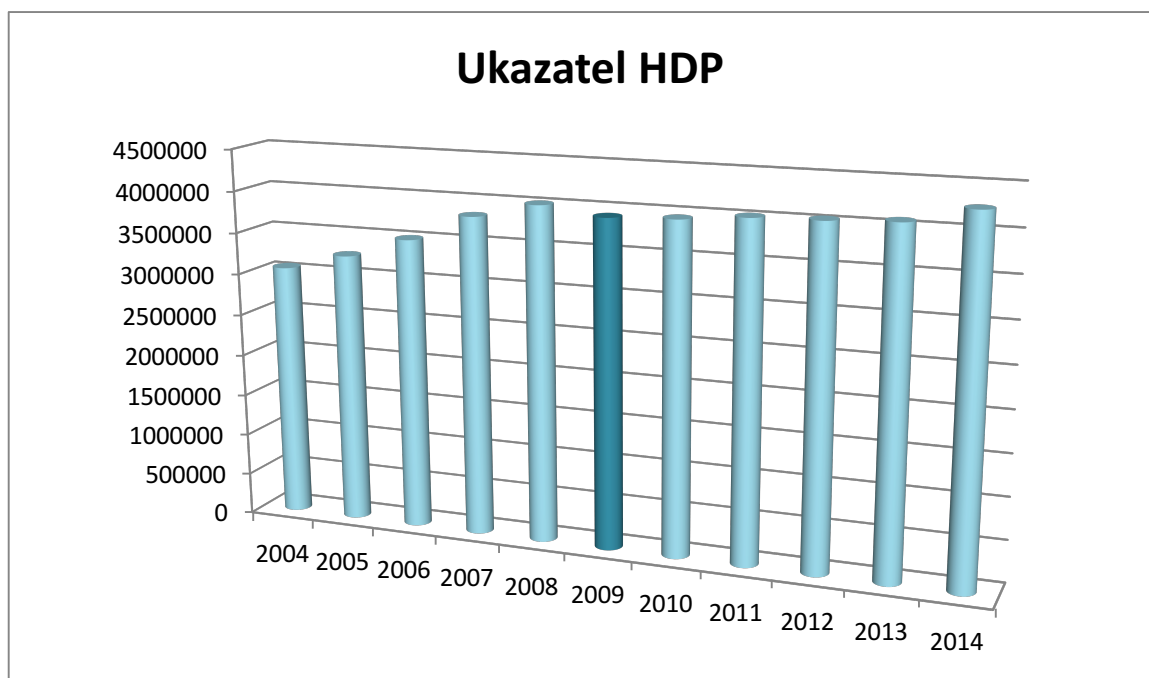
Jak je vidět z tabulky dole, český HDP až do doby krize byl zcela vzorný pro ostatní země, protože rostl stabilně v průměru pětiprocentně. Obrovský zlom přišel v roce 2009, což byl bezesporu nejhorší rok pro českou ekonomiku. Byl to rok znamenající dno krize.

Tabulka 3. Změny HDP v letech 2004-2014 v mil. Kč.

Rok	HDP v mil Kč	Změna oproti předchozímu roku (relativně) v procentech
2004	3 057 660	-
2005	3 257 972	+ 6.6 %
2006	3 507 131	+ 7.6 %
2007	3 831 819	+ 9.3 %
2008	4 015 346	+ 4.8 %
2009	3 921 827	- 2.3 %
2010	3 953 651	+ 0.8 %
2011	4 022 511	+ 1.7 %
2012	4 041 610	+ 0.5 %
2013	4 077 109	+ 0.9 %
2014	4 260 886	+ 4.5 %

Zdroj: Český statistický úřad. *Základní ukazatele národního hospodářství (1990-2014)*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/33786359/32018115_0401.pdf/880e7682-3000-4348-ac86-fb19c7a4e758?version=1.1.

Graf 3. Vývoj HDP v České republice v letech 2004-2014 v mil. Kč

Zdroj: Český statistický úřad. *Základní ukazatele národního hospodářství (1990-2014)*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/33786359/32018115_0401.pdf/880e7682-3000-4348-ac86-fb19c7a4e758?version=1.1>.

Od roku 2004 do roku 2008 ukazatel HDP v České republice rostl, což znamenalo pozitivní trend vývoje celé ekonomiky. Za toto období HDP vzrostl z hodnoty 3 057 660 mil. Kč na hodnotu 4 015 346 mil. Kč, což je růst o 957 686 mil. Kč, respektive 31 %. V roce 2009, kdy účinky světové ekonomické krize zasáhly i do české ekonomiky, ukazatel HDP poklesl o 93 519 mil. Kč. Po roce 2009 však česká ekonomika postupně začala růst, na druhou stranu po předkrizovém růstu zůstaly jenom vzpomínky, hospodářský růst přibližující se deseti procentům je pouhou minulostí.

Až v roce 2012 se českému HDP povedlo dosáhnout původní výše. Za to může bezesporu oživení poptávky v sousedním Německu, což je hlavní trh odbytu pro české zboží.

Pozitivní trend lze zaznamenat i v posledním sledovaném roce 2014, kdy ukazatel hrubého domácího produktu vzrostl z hodnoty 4 077 109 mil. Kč na hodnotu 4 260 886 mil. Kč, což představuje 4,5 % růst oproti předcházejícímu roku 2013, a 8,6 % růst oproti roku 2009.

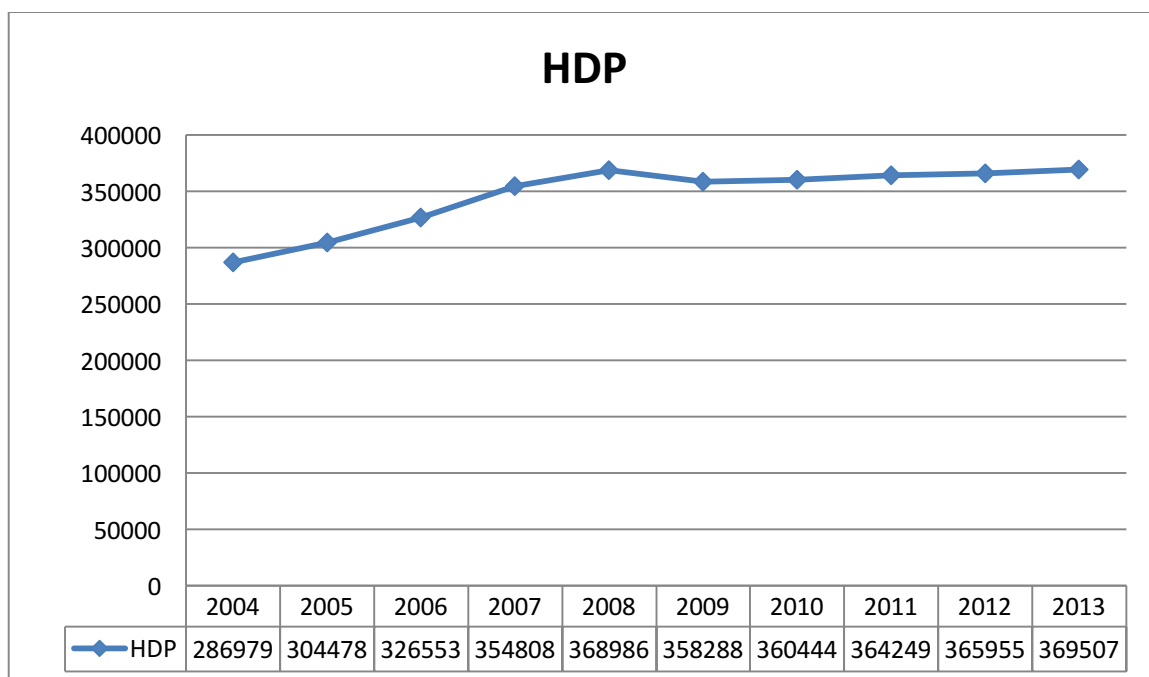
Tabulka 4. HDP na osobu v České republice, v Kč

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
HDP na osobu	286 979	304 478	326 553	354 808	368 986	358 288	360 444	364 249	365 955	369 507

Zdroj: Finance.cz. *HDP v České republice*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/makrodata-eu/hdp/statistiky/vyvoj-hdp/>>.

Pokud se jedná o vývoj HDP na jednu osobu, je zcela evidentní, že HDP neustále roste. Například od roku 2004 do roku 2008 hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele vzrostl o 81 309 Kč (z hodnoty 286 979 Kč na hodnotu 368 986 Kč). Rok 2008 pro českou ekonomiku znamenal růst HDP na osobu ve výši cca 4 % oproti roku 2007. Růst HDP na jednu osobu byl ale zastaven krizí, a to v roce 2009. Po tomto roce ukazatel začal opět postupně růst, ale pomalým tempem. Předkrizové výše HDP na osobu dosáhl až v roce 2013.

Graf 4. HDP na osobu v České republice, v Kč

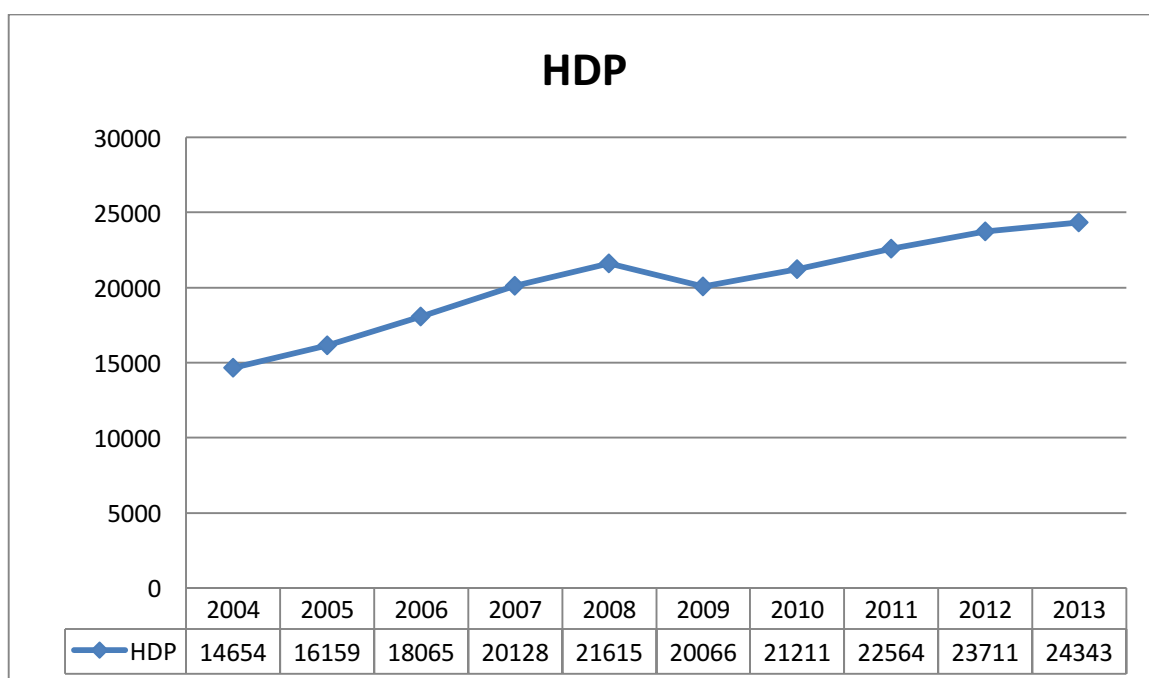
Zdroj: Finance.cz. *HDP v České republice*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/makrodata-eu/hdp/statistiky/vyvoj-hdp/>>.

Tabulka 5. HDP na osobu v Ruské federaci, v USD

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
HDP na osobu	14 654	16 159	18 065	20 128	21 615	20 066	21 211	22 564	23 711	24 343

Zdroj: SVSBP. *HDP v různých státech*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<http://svspb.net/danmark/vvp-stran-na-dushu-naselenija.php>>.

Graf 5. HDP na osobu v Ruské federaci, v USD

Zdroj: SVSBP. *HDP v různých státech*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<http://svspb.net/danmark/vvp-stran-na-dushu-naselenija.php>>.

V Rusku ukazatel HDP také do roku 2008 stabilně rostl. Oproti prvnímu sledovanému roku 2004 v roce 2008 hodnota hrubého domácího produktu vzrostla o 44 % a činila 21 615 USD na člověka. V důsledku světové finanční krize pak ale ukazatel HDP klesal a dosahoval hodnoty 20 066 USD v roce 2009, což je o 1 549 USD méně než v předcházejícím roce. Po roce 2009 ukazatel opět začal postupně růst. V následujícím roce 2010 již činil 21 211, což představuje růst o 5,7 % oproti roku 2009.

V roce 2011 HDP na osobu v Ruské federaci se zcela stabilizuje a již dosahuje hodnoty, která je větší, než jaké bylo dosaženo v roce 2008 (o 949 USD). Ve srovnání s rokem 2010 ukazatel HDP za rok 2011 vzrostl o 6,3 %. Dále hrubý domácí produkt v Rusku stále roste, ale snižuje se jeho tempo růstu. Zatímco v roce 2011 ukazatel vzrostl o 6,3 %, v roce 2012 jen o 5 % a v roce 2013 to bylo o 2,7 %.

Dále bych chtěla porovnat stejné ukazatele pro dvě různé země – Rusko a Českou republiku. Aby bylo možné ukazatel HDP na obyvatele dvou zemí lehce porovnávat, je dále uvedena tabulka hodnot v Rusku a v ČR v USD.

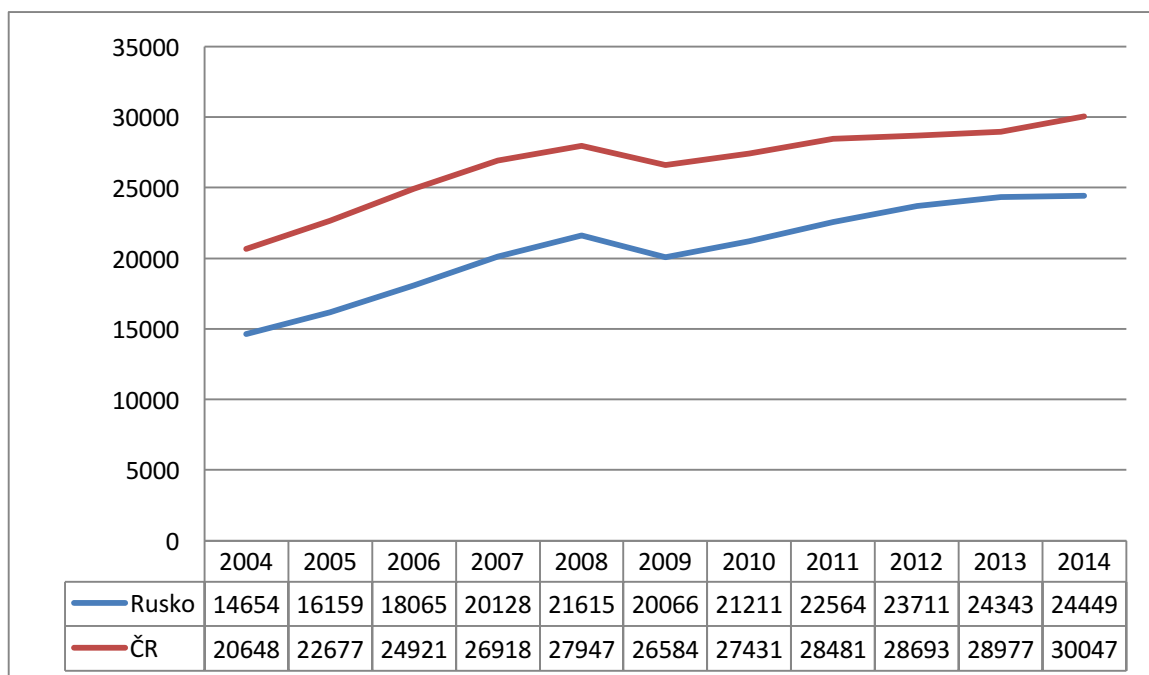
Tabulka 6. Vývoj HDP na jednoho obyvatele v Rusku a v ČR v USD

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
HDP na osobu Rusko	14 654	16 159	18 065	20 128	21 615	20 066	21 211	22 564	23 711	24 343	24449
HDP na osobu ČR	20648	22677	24921	26918	27947	26584	27431	28481	28693	28977	30047

Zdroj: SVSPB. *HDP v různých státech*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://svspb.net/danmark/vvp-stran-na-dushu-naselenija.php>.

Je vidět, že ukazatel HDP na osobu v České republice dosahuje vyšších hodnot než v Rusku. Nicméně trendy růstu a poklesu v obou zemích jsou skoro stejné. Do roku 2008 ukazatel HDP na osobu v Rusku a v České republice prudce rostl. Rok 2009 se vyznačuje změnou hodnoty ukazatele a negativním poklesem. Je také vidět rozdíl mezi tempy růstu HDP na obyvatele od roku 2013 do roku 2014. V České republice ukazatel vzrostl o 3,7 % a v Rusku jen o 0,4 %.

Graf 6. Vývoj HDP na jednoho obyvatele v Rusku a v ČR

Zdroj: SVSBP. *HDP v různých státech*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://svspb.net/danmark/vvp-stran-na-dushu-naselenija.php>.

Dále je nutné porovnat vývoj HDP na osobu i v sousedních zemích. V tabulce dole je vidět porovnání s celkovým počtem zemí - členů EU, se zeměmi patřícími do eurozóny, a také s českými sousedy, což je Německo, Rakousko, Polsko a Slovensko.

Je zcela evidentní, že český HDP připadající na jednu osobu ještě nedosahuje celoevropského průměru. Důvodem je to, že v unijních zemích je doposud velmi velký podíl zemí, které mají HDP vyšší, než je celoevropský průměr. K nim patří mimochodem nejbližší sousedé České republiky – Německo a Rakousko.

V současné době, pokud se podíváme na HDP na osobu u České republiky, Polska anebo Slovenska, dospějeme k závěru, že ČR je na tom nejlépe. Na druhou stranu je zcela evidentní, že Slovensko a Polsko zvyšují svůj HDP, zatímco HDP ČR zůstává na stejné úrovni, a přitom k tomu dochází přímo během krize. Jedná se bezesporu o negativní skutečnosti svědčící ve prospěch států sousedících s Českou republikou.

Tabulka 7. HDP na osobu, porovnání se sousedními zeměmi – Česká republika

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Evropská unie (28 zemí)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Eurozóna	109	109	109	109	108	108	108	108	108	108
Česká republika	78	79	80	83	81	82	81	81	81	80
Německo	116	116	115	115	116	115	120	123	123	124
Rakousko	128	125	126	124	124	126	126	129	130	129
Polsko	51	51	52	54	56	60	63	65	67	68
Slovensko	57	60	63	68	72	73	74	75	76	76

Zdroj: Eurostat. *GDP per capita*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114>>.

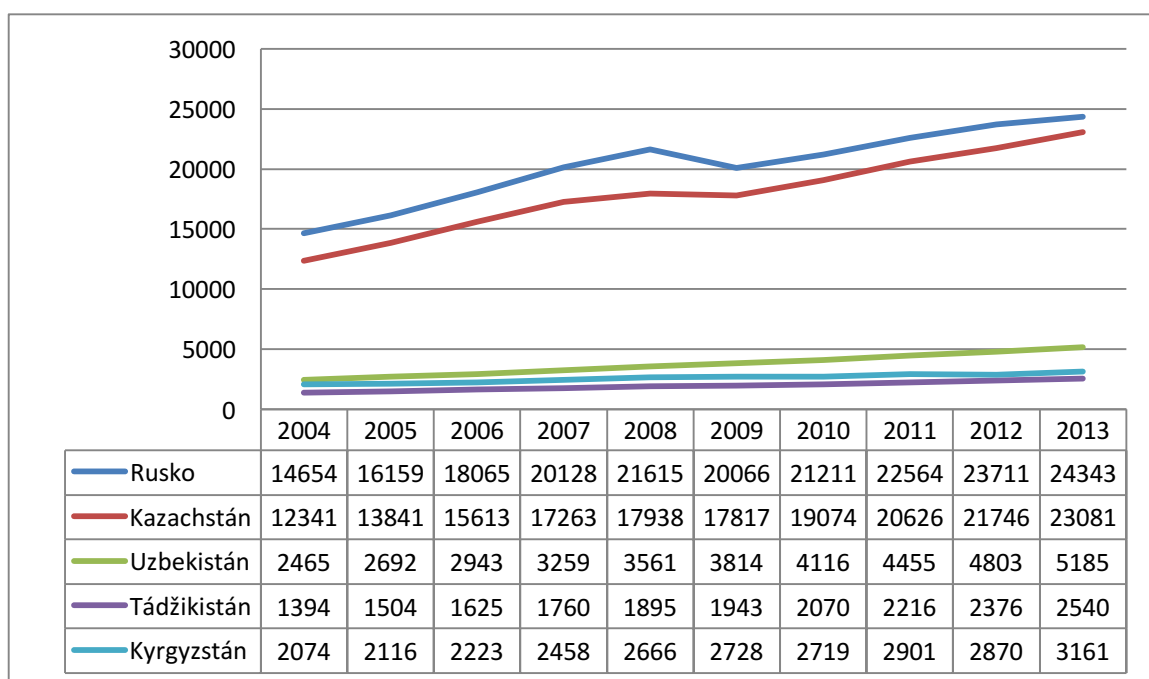
Dalším krokem byl úkol srovnat vývoj HDP v Rusku s HDP sousedních států, které jsou zároveň i členy Euroasijského hospodářského společenství. Z grafu a z tabulky je patrné, že Ruská federace je na tom mnohem lépe a její ukazatel hrubého domácího produktu dosahuje mnohem větších hodnot, než v zemích, jako je Kazachstán, Uzbekistán a Tádžikistán. Po rozpadu Sovětského svazu každý ze členských států prožíval velkou depresi. Nejrychleji dosáhly stabilizace Rusko a Kazachstán. Nicméně je patrné, že v každé zemi HDP ve sledovaném období roste.

Tabulka 8. HDP na osobu, porovnání se sousedními zeměmi - Ruská federace

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Rusko	14654	16159	18065	20128	21615	20066	21211	22564	23711	24343
Kazachstán	12341	13841	15613	17263	17938	17817	19074	20626	21746	23081
Uzbekistán	2465	2692	2943	3259	3561	3814	4116	4455	4803	5185
Tádžikistán	1394	1504	1625	1760	1895	1943	2070	2216	2376	2540
Kyrgyzstán	2074	2116	2223	2458	2666	2728	2719	2901	2870	3161

Zdroj: SVSBP. *HDP v různých státech*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://svspb.net/danmark/vvp-stran-na-dushu-naselenija.php>.

Graf 7. HDP na osobu, porovnání se sousedními zeměmi - Ruská federace

Zdroj: SVSBP. *HDP v různých státech*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://svspb.net/danmark/vvp-stran-na-dushu-naselenija.php>.

4.1.3 Nezaměstnanost v České republice a v Rusku

Nezaměstnanost stejně jako i inflace rozhodně nepatří do problematických oblastí české ekonomiky. Je zřejmé, že nezaměstnanost v ČR nepřekračuje deset procent. Takže na rozdíl třeba od Španělska situace zde je relativně pozitivní.

V podstatě právě kvůli tomu téměř každý člověk dokáže nalézt práci, odpovídající jeho potřebám, a Česká republika na rozdíl třeba od Polska nikdy v polistopadové historii nečelila masové migraci kvůli práci.

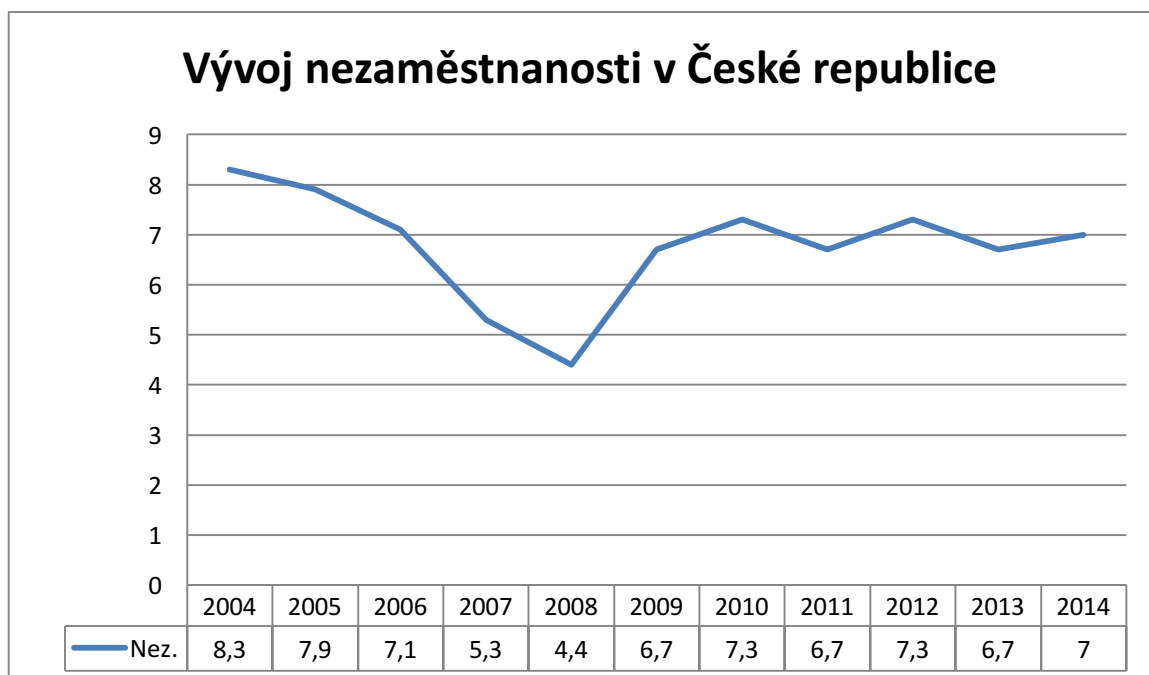
Tabulka 9. Vývoj nezaměstnanosti v České republice

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nezaměstnanost v procentech	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,3	6,7	7

Zdroj: Český statistický úřad. *Nezaměstnanost*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=PRA1010CU&&kapitola_id=3.

Z grafu je patrné, že od roku 2004 do roku 2008 úroveň nezaměstnanosti stále klesala. Celkem za tuto dobu nezaměstnanost v České republice poklesla o 3,9 %, a v roce 2008 činila 4,4 %. V roce 2009, kdy všechny makroekonomické ukazatele ve sledovaných zemích mají záporné trendy vývoje, úroveň nezaměstnanosti v ČR vzrostla o 3,3 % a dále pokračoval růst v roce 2010. V následujícím roce se ukazatel snížil, ale v roce 2012 počet nezaměstnaných v zemi zase stoupl. Od roku 2010 do 2014 je ukazatel poměrně stabilní, ale neklesl na úroveň roku 2008.

Graf 8. Vývoj nezaměstnanosti v České republice

Zdroj: Český statistický úřad. *Nezaměstnanost*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=PRA1010CU&&kapitola_id=3>.

Je ale nutné upozornit, že nezaměstnanost není v ČR rozložena rovnoměrně – nejlépe je na tom Praha a Středočeský kraj, nejhůře severní regiony Čech a Moravy. Jedná se o problém, který trvá od pádu komunismu, kdy se v podstatě zastavila výroba na průmyslovém severu země.

Tabulka 10. Vývoj nezaměstnanosti v Ruské federaci

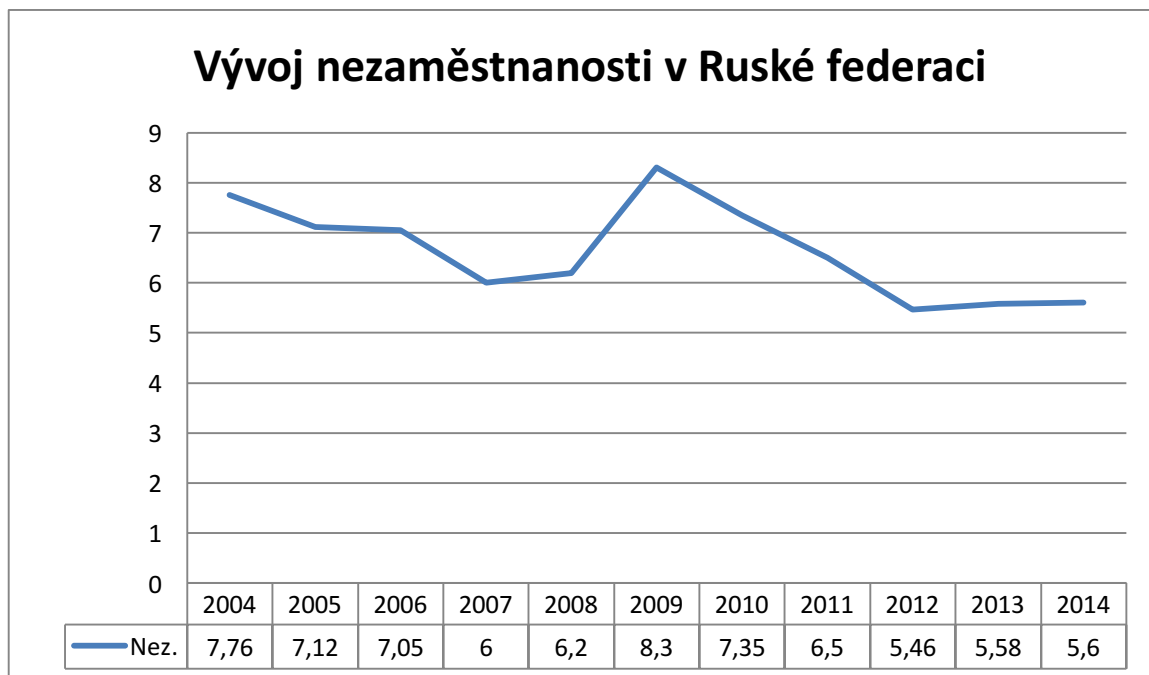
Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Nezaměstnanost v procentech	7,76	7,12	7,05	6,00	6,20	8,30	7,35	6,50	5,46	5,58	5,6

Zdroj: PersonAgency. *Nezaměstnanost v Rusku*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<https://person-agency.ru/statistic.html>>.

Nezaměstnanost v Rusku také nedosahuje příliš velkých hodnot a pohybuje se v rozmezí 6 až 8 %. Je vidět, že finanční krize z roku 2008 negativně ovlivnila i tuto složku

makroekonomiky. V roce 2009 se ukazatel zvýšil o 2,10 % z hodnoty 6,2 % na hodnotu 8,3 %. V následujícím roce 2010 celková nezaměstnanost v Ruské federaci se snížila o téměř 1 % a začala postupně klesat - každoročně - oproti roku 2010, až v roce 2014 dosáhla hodnoty 5,6 %.

Graf 9. Vývoj nezaměstnanosti v Ruské federaci

Zdroj: PersonAgency. *Nezaměstnanost v Rusku*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<https://person-agency.ru/statistic.html>>.

4.1.4 Obchodní bilance v České republice a v Rusku

Už jenom při prvním pohledu na obchodní bilanci je zcela zřejmé, že česká ekonomika je velmi silná a soběstačná – její vývozy výrazně převažují dovozy. Přitom je vidět, že rozdíl mezi exportem a importem trvale narůstá. Svědčí to o silné konkurenční výhodě českých podniků.

Je opravdu pozoruhodné, že české podniky dokáží působit i na tak náročných trzích západní Evropy a dokázaly se během relativně krátké doby přeorientovat na západní trhy.

Na druhou stranu krize velice výrazným způsobem ovlivnila obchodní bilanci v oblasti vývozu, který v roce 2009 klesl na úroveň roku 2006. Relativně se jednalo o pokles dosahující téměř dvacetiprocentní hodnoty.

Tabulka 11. Obchodní bilance - zboží, v mil. Kč

	Absolutně			Relativně	
	Vývoz zboží	Dovoz zboží	Bilance zboží	Vývoz zboží	Dovoz zboží
2004	1 722 657	1 749 095	-26 438	125,7	121,4
2005	1 868 586	1 829 962	38 624	108,5	104,6
2006	2 144 573	2 104 812	39 761	114,8	115
2007	2 479 234	2 391 319	87 915	115,6	113,6
2008	2 473 736	2 406 489	67 246	99,8	100,6
2009	2 138 623	1 989 036	149 587	86,5	82,7
2010	2 532 797	2 411 556	121 241	118,4	121,2
2011	2 878 691	2 687 563	191 128	113,7	111,4
2012	3 072 598	2 766 888	305 710	106,7	103
2013	3 167 423	2 816 810	350 613	103,1	101,8

Zdroj: Český statistický úřad. *Obchodní bilance*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=VZO1031CU&&kapitola_id=636>.

Je zřejmé, že od roku 2010 se sleduje trvalý nárůst obchodní bilance. Svědčí to o tom, že české zboží je velmi poptávané v zahraničí, zejména v Německu.

Tabulka 12. Obchodní bilance - zboží, Ruská federace

	Absolutně		
	Vývoz zboží	Dovoz zboží	Bilance zboží
2004	183 207	97 382	85 825
2005	240 024	123 339	116 185
2006	297 481	163 187	134 294
2007	346 530	223 084	123 447
2008	466 298	288 673	177 625
2009	297 155	183 924	113 231
2010	392 674	245 680	146 995
2011	515 409	318 555	196 854
2012	527 434	335 771	191 663
2013	523 275	341 337	181 939

Zdroj: CBR. *Zahraniční obchod Ruska*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.cbr.ru/statistics/credit_statistics/print.aspx?file=trade.htm>.

V Rusku hodnoty exportu také převyšují hodnoty dovozu. Do roku 2008 tempo růstu exportu bylo větší než tempo růstu importu, a tím platební bilance dosahovala vysokých kladných hodnot. V roce 2009 v důsledku světové krize se situace změnila. Nastalo výrazné snížení exportu, což způsobilo i pokles čistého exportu. Nicméně od roku 2009 rostou ukazatele jak dovozu, tak i vývozu, ale zase různým tempem. Export v letech 2010-2014 značně převyšuje import a v důsledku způsobuje i růst platební bilance.

4.2 Dopad krize na malé a střední podniky

4.2.1 Dopad krize na malé a střední podniky v České republice

České podniky samozřejmě pocítily příchod krize. Vzhledem k tomu, že MSP jsou velmi citlivé na jakékoliv výkyvy krize, její dopad na daný segment byl velmi silný – vždyť MSP

na rozdíl od velkých korporací nemají tolik šancí se dostat z krize a využít optimalizaci interních procesů.

Statisticky se dopad krize dá nejlépe poznat ze Zprávy o vývoji malého a středního podnikání, kterou každoročně zpracovává Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR.

Tabulka 13. Vývoj počtu MSP za období 2009-2013

	2009	2010	2011	2012	2013
MSP – právnícké osoby	238 271	256 876	272 204	228 564	255 631
MSP – fyzické osoby	839 573	850 032	865 235	914 654	869 279
Počet MSP - celkem	1 077 844	1 106 908	1 137 439	1 143 218	1 124 910

Zdroj: Zpráva o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013

První, co je nutné prozkoumat, je bezesporu samotný počet malých a středních podniků. Jak je vidět z tabulky nahoře, i přes hospodářskou krizi se počet MSP nijak nesnížil. Naopak sice pomalu, ale stále roste.

Je evidentní, že největší podíl na malých a středních podnicích mají fyzické osoby. Právnícké osoby se podílí jen 1/5 na celkovém počtu podniků.

Je to bezesporu velmi pozitivní zjištění – i přes dopady krize obyvatelé ČR neztratili chuť rozvíjet vlastní podnikání, což bezesporu svědčí o optimismu v české společnosti. Kromě toho, jak uvádí statistika, MSP svým počtem se podílejí 99 % na celkovém počtu podniků nacházejících se v ČR.

Pokud se jedná o počet zaměstnanců, ten zůstal v podstatě beze změny – díky MSP má práci podle Zprávy o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013 přibližně 1,8

milionu lidí. Jinými slovy MSP mají klíčový podíl na české zaměstnanosti, na MSP připadá 60 % všech pracujících na českém území.

Někdy se uvádí, že MSP jsou místem, jež dokáže zaměstnat uchazeče, kteří z různých důvodů nedokázali uspět ve velkých podnicích.

Během krize nebylo možné sledovat nějaký výrazný pokles v počtu zaměstnaných. Svědčí to o tom, že české MSP nepropouštěly ve velkém své zaměstnance a spíše si váží svých pracovníků, a to i přes pokles tržeb.

To samé platí i pro mzdové náklady. Ty se během posledních pěti let nedočkaly výrazné změny a pohybují se na úrovni 450 mld. Kč. Na druhou stranu je nutné upozornit na to, že podle Zprávy o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013 průměrná mzda vyplácená v sektoru MSP byla o 11,9 % nižší, než průměr v celé ČR, který činí 24 213 Kč.

To lze vysvětlit tím, že průměrnou mzdu nedostává ani polovina Čechů – na tak vysoké úrovni průměrné mzdy má podíl především Praha a jiná větší města.

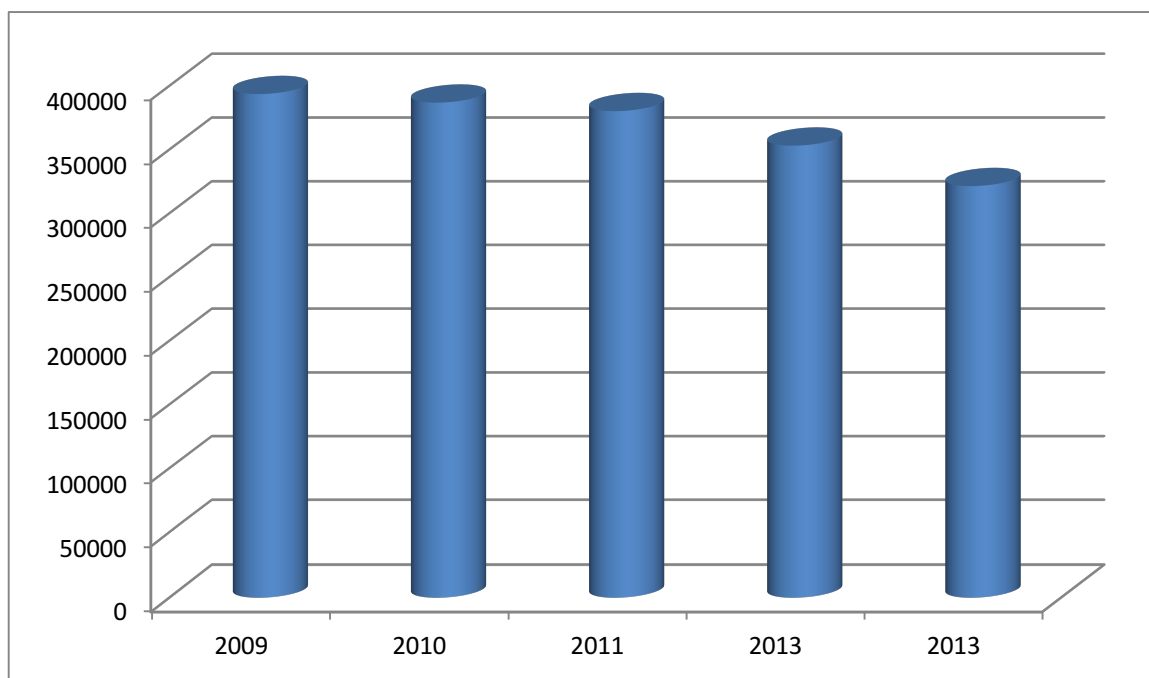
Krize však docela výrazným způsobem ovlivnila investiční náklady MSP. Jak je vidět z tabulky dole, náklady výrazně klesly, přitom trend poklesu bohužel platí po celých pět let. Celkově MSP se podílí přibližně 55 % na celostátních investičních nákladech.

Tabulka 14. Investiční náklady MSP, v mil. Kč

	2009	2010	2011	2012	2013
Investice MSP	393 595	386 851	380 212	353 123	321 385

Zdroj: Zpráva o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013

Graf 10. Investiční náklady MSP, v mil. Kč

Zdroj: Zpráva o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013

Pokud se hovoří o investičních nákladech, je zcela na místě podívat se na inovační aktivitu MSP. Ta podle Zprávy o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013 je rovněž zanedbána: „Poslední dostupná data o inovačních aktivitách podniků v letech 2010 – 2012 ukázala, že v České republice převažuje počet podniků bez inovačních aktivit. Ve sledovaném období inovovalo méně než padesát procent podniků, konkrétně 43,9 %“.⁸³ Je to bezesporu velmi negativní zjištění, vždyť bez inovací a investic není možné si představit další rozvoj MSP.

Výkony MSP sice pomalu, ale stále rostou, což je možné zjistit z tabulky dole. Svědčí to o tom, že klienti zvyšují poptávku po službách nabízených MSP, což je bezesporu velmi pozitivní zjištění. MSP se výrazně podílejí na celopodnikových výkonech pro Českou republiku, protože mají 51 % podíl.

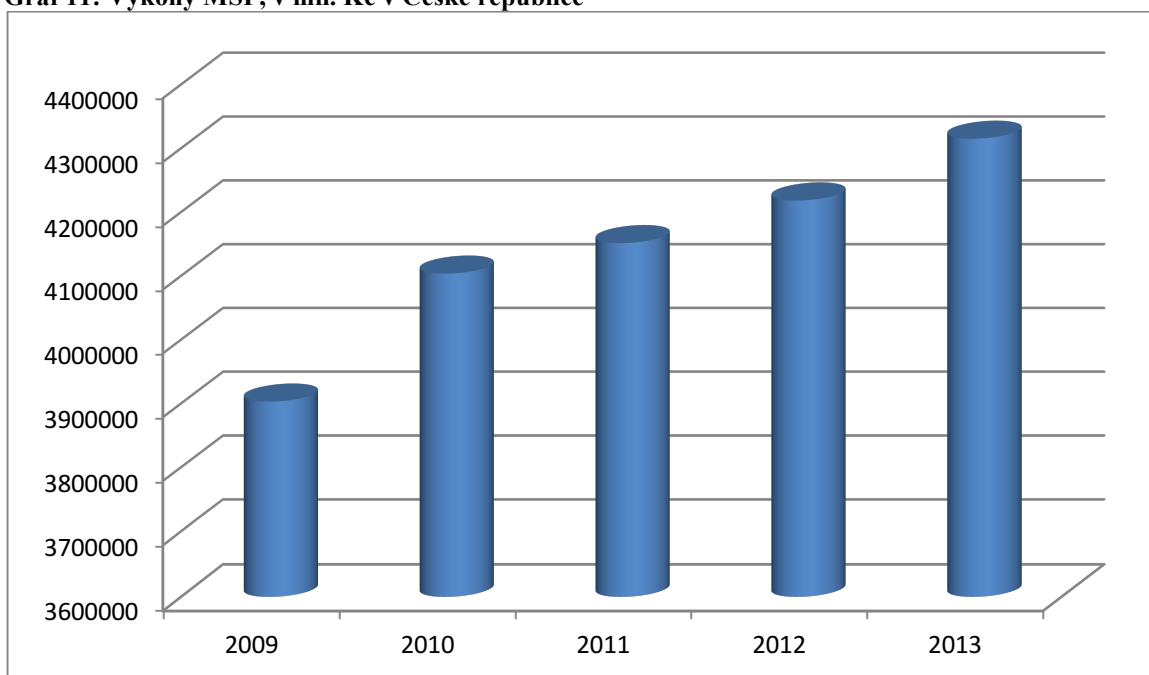
⁸³ Zpráva o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013

Tabulka 15. Výkony MSP, v mil. Kč

	2009	2010	2011	2012	2013
Výkony MSP	3 902 932	4 103 537	4 151 379	4 218 203	4 314 975

Zdroj: Zpráva o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013

Graf 11: Výkony MSP, v mil. Kč v České republice

Zdroj: Zpráva o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013

Naprostobrovským tempem roste vývoz českých MSP do zahraničí. Jedná se o velmi vhodnou příležitost pro české exportéry. Důvodem je, že české zboží je bezesporu velmi kvalitní a má pozitivní image v zahraničí. Segment MSP se podílí 50 % na celkovém exportu české ekonomiky.

Ze Zprávy o vývoji malých a středních podniků za rok 2013 vyplývá, že největší zájem o obchodování v zahraničí mají malé podniky, kde pracuje maximálně 249 zaměstnanců. České MSP se zajímají v poslední době o velice slibné trhy zemí východní Evropy, zejména Ruska.

Problémem týkajícím se MSP zůstává externí financování provozu MSP. Finanční instituce dosud se obávají financování činnosti daných subjektů. Je to bezesporu velmi negativní zjištění. Nové úvěry MSP neustále klesají – v roce 2013 činily v podstatě jenom polovinu hodnoty z roku 2009.

Na druhou stranu tento přístup se aplikuje i k ostatním subjektům – jak je možné zjistit z tabulky, objem nových úvěrů rovněž klesá. Tuto situaci Zpráva o vývoji malého a středního podnikání vysvětluje následovně: „Na straně bank přísnější pravidla pro řízení úvěrového rizika kladou vyšší nároky na prokazování finančního zdraví dlužníků a vyšší zajištění úvěrů, na straně podnikatelů nižší objem zakázek a obavy z nejistého ekonomického vývoje vedou k obezřetnosti při půjčování peněz a hledání efektivnějších způsobů využívání vlastních zdrojů“.⁸⁴

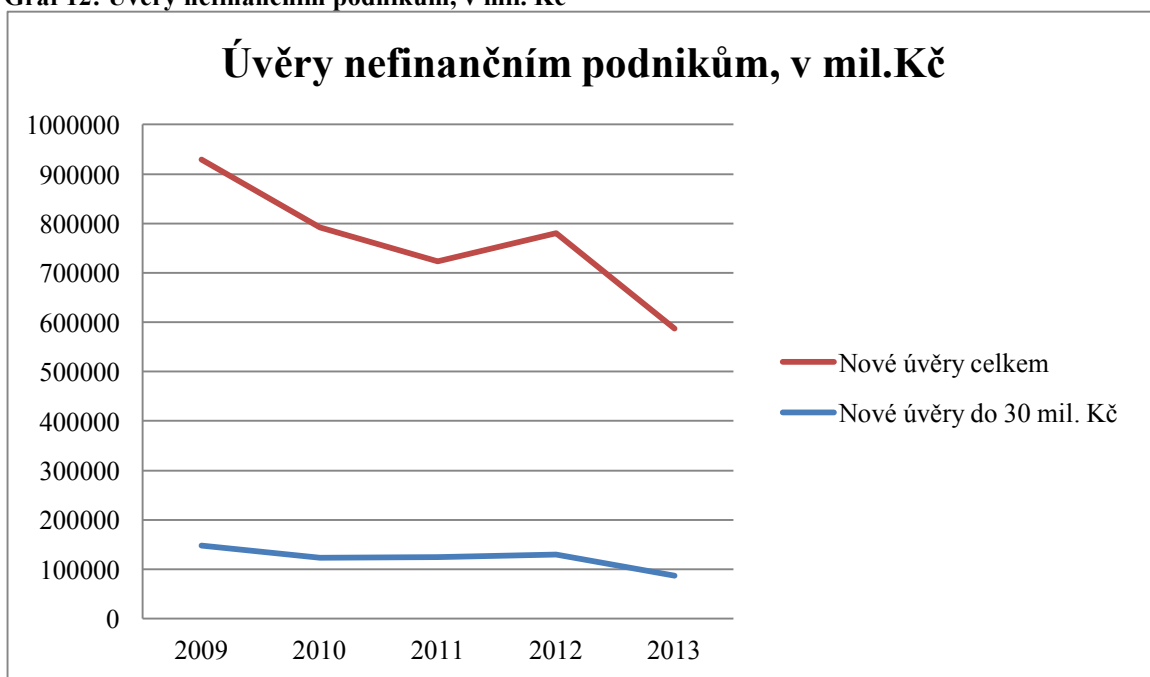
Tabulka 16. Úvěry nefinančním podnikům, v mil. Kč

	2009	2010	2011	2012	2013
Nové úvěry do 30 mil. Kč – MSP	147 986	123 398	124 117	129 830	86 660
Nové úvěry celkem	780 874	667 977	599 089	649 944	500 502

Zdroj: Zpráva o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013

⁸⁴ Zpráva o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013

Graf 12: Úvěry nefinančním podnikům, v mil. Kč

Zdroj: Zpráva o vývoji malého a středního podnikání za rok 2013

Toto zjištění svědčí o tom, že MSP vyžadují příslušný přístup české vlády.

4.2.1 Dopad krize na malé a střední podniky v Rusku

Tabulka 17: Vývoj počtu MSP za období 2009-2013 v tis. v Ruské federaci

	2009	2010	2011	2012	2013
MSP – právnícké osoby	1618,0	1669,5	1852,3	2016,8	2076,8
MSP – fyzické osoby		1914,3	2505,1	2602,3	2499,0
Počet MSP - celkem		3583,8	4357,4	4619,1	4575,8

Zdroj: Ruský statistický úřad. *Vývoj MSP v Ruské federaci*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics>.

Počet malých a středních podniků v Rusku v postkrizovém období se také zvyšoval. To je velmi pozitivním trendem - světová finanční krize neeliminovala možnost podniků, které jsou motorem celé ekonomiky, se nadále rozvíjet a pokračovat ve své činnosti. Celkem množství podniků od roku 2009 do roku 2013 vzrostlo o 28 %. Je také vidět, že na celkovém počtu MSP se více podílejí fyzické osoby, než osoby právnické. Počet právnických a fyzických osob se moc neliší, stejně jako v České republice. Rozdíl činí 500-600 tis. podniků.

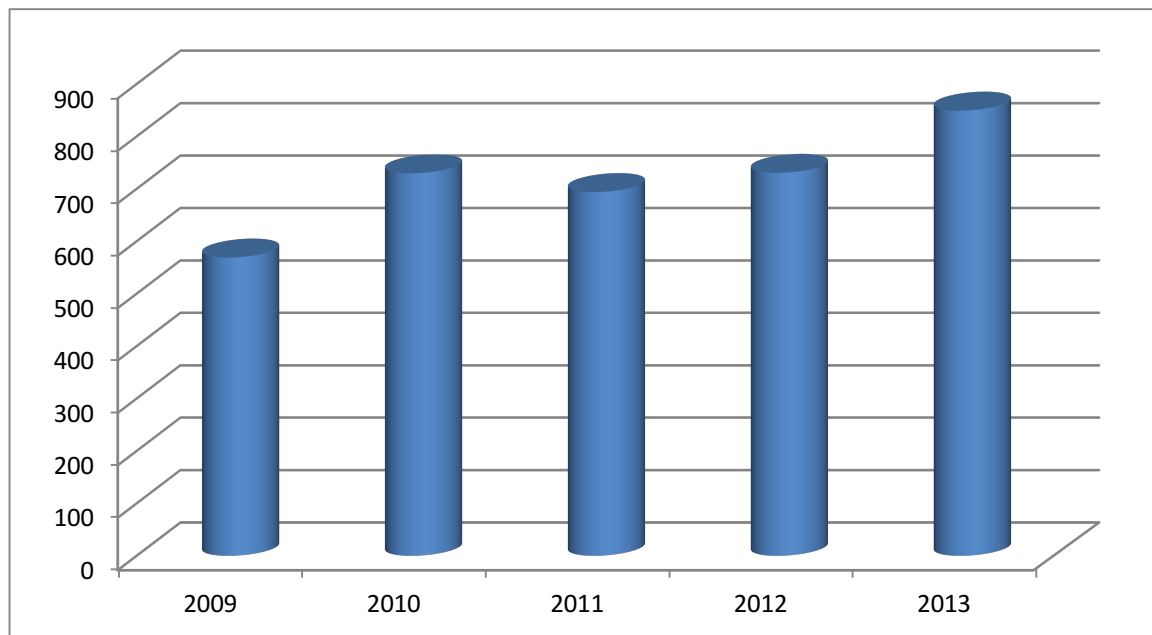
Tabulka 18: Investiční náklady MSP, v mil rub.

	2009	2010	2011	2012	2013
Investice MSP	568,9	729,6	693,8	730,6	849,2

Zdroj: Ruský statistický úřad. *Vývoj MSP v Ruské federaci*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics>.

Lze také zaznamenat pozitivní rozvoj investičních nákladů malých a středních podniků v Ruské federaci. Ve sledovaném období jejich částka se zvyšuje. Jen v letech 2010-2011 ukazatel poklesl o nepříliš vysokých 35,8 mil. rublů, respektive 5 %. Ale již v následujícím roce 2012 investiční náklady vzrostly a dosáhly úrovně roku 2010. V posledním sledovaném roce 2013 se ukazatel zvýšil a již činil 849,2 mil. rublů, což je o 16 % více než v přecházejícím roce.

Graf 13: Investiční náklady MSP, v mil. rub.

Zdroj: Ruský statistický úřad. *Vývoj MSP v Ruské federaci*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics>.

Vývoj investičních nákladů malých a středních podniků v Rusku je také znázorněn na grafu č. 13. Zvýšení investic je výhodou pro celou ekonomiku a umožňuje rychleji a úspěšněji dosáhnout jejího růstu a rozvoje.

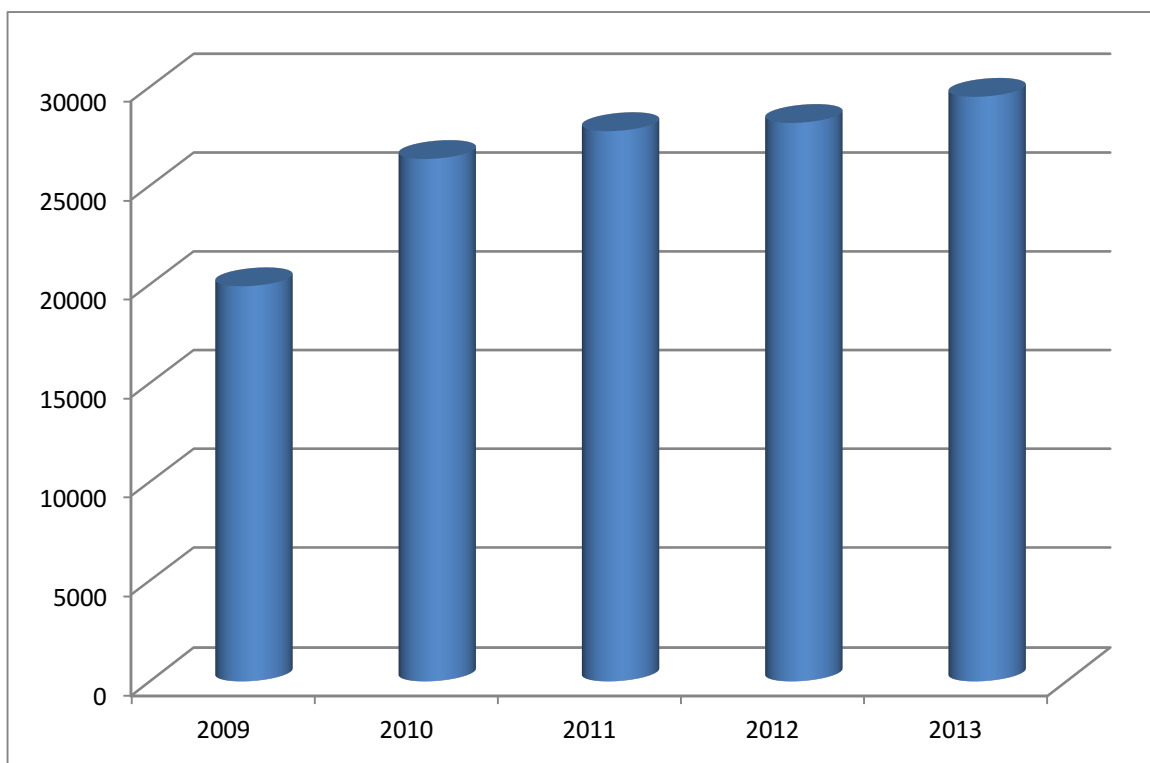
Tabulka 19: Výkony MSP, v mil. rub.

	2009	2010	2011	2012	2013
Výkony MSP	19903,6	26350	27760,6	28174,3	29499,1

Zdroj: Ruský statistický úřad. *Vývoj MSP v Ruské federaci*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics>.

Je evidentní, že se výkony malých a středních podniků také rozvíjejí pozitivním směrem. Ukazatel roste v celém sledovaném období, tedy v letech 2009-2013. Ale je také vidět, že růst není prudký. Jen od roku 2009 do roku 2010 růst činil 30 %, což není srovnatelné s jeho následujícím vývojem, který kolísal kolem 1 až 5 %.

Graf 14: Výkony MSP, v mil. rub.

Zdroj: Ruský statistický úřad. *Vývoj MSP v Ruské federaci*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics>.

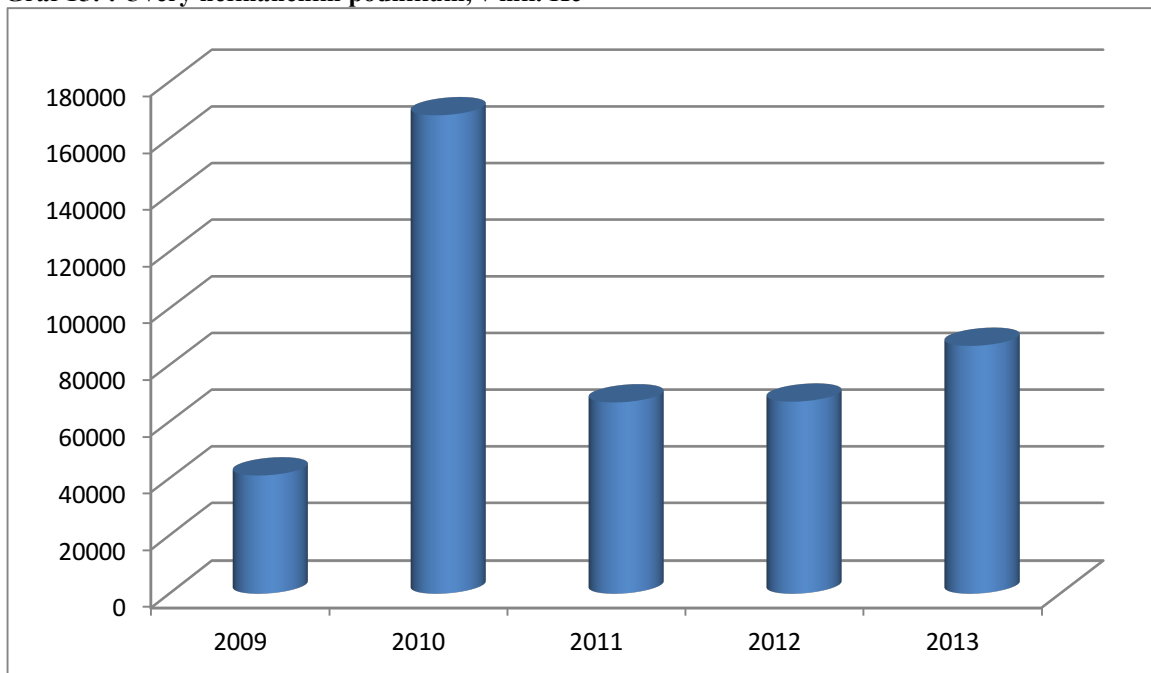
Tabulka 20: Úvěry nefinančním podnikům, v mil. rub.

	2009	2010	2011	2012	2013
Nové úvěry celkem	41024,4	168213,4	66819,3	67089,3	86788,8

Zdroj: Ruský statistický úřad. *Vývoj MSP v Ruské federaci*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics>.

Posledním kritériem zjištění dopadu krize na malé a střední podniky je počet nových úvěrů. Od roku 2009 do roku 2010 se situace v této oblasti v Ruské federaci výrazně změnila. Počet nových úvěrů se zvýšil více než čtyřikrát z hodnoty 41 024,4 mil. rublů na hodnotu 168 213,4 mil. rublů. Z grafu je také patrné, že se počet úvěrů nerozvíjel stabilně, v roce 2011 jejich celkový počet poklesl o cca 60 %, což znamená, že podniky snížily financování prostřednictvím cizího kapitálu. V letech 2011-2012 se ukazatel prakticky nezměnil, a až v posledním sledovaném roce vzrostl o 19 699,3 mil. rublů (cca 30 %).

Graf 15: : Úvěry nefinančním podnikům, v mil. Kč

Zdroj: Ruský statistický úřad. *Vývoj MSP v Ruské federaci*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics.

5 Návrhová část

V čem je příčina, že některé podniky jsou úspěšnější během krize a jiné naopak stojí na pokraji bankrotu a doslova hledají záchranu? Příčinou je bezesporu celková strategie, která může podniky nejen zachránit v době krize, ale i přispět k posílení jeho pozice na trhu.

Po zhodnocení celkových dopadů krize je možné se pokusit zamyslet nad tím, jak se dá bojovat proti krizi, a to jak ze strany vlády, tak i ze strany podniků patřících do sektoru MSP.

5.1 Fiskální politika

Je zcela evidentní, že MSP si opravdu zaslouží péči státu. Je nutné počítat s tím, že daný druh podniků nemá na rozdíl třeba od velkých korporací tolik přístupů k financování; MSP asi těžko přesunou výrobu do zemí, kde je levnější pracovní síla apod.

Na druhou stranu je třeba počítat s tím, že MSP jsou páteří nejen české, ale i evropské ekonomiky, o čemž bylo možné se ujistit na základě výsledků praktické části mé práce. Právě proto fiskální politika státu by měla směřovat na podporu právě daného segmentu.

Bohužel v současné době tomu tak mnohdy není, což lze zjistit jen při pohledu na veřejné zakázky v oboru stavebnictví – naprostá většina podniků, které vyhrají zakázku, jsou velké podniky zaregistrované někde v daňových rájích. Přitom MSP v sektoru stavebnictví jsou ve velmi špatném stavu, což rozhodně nelze říci o velkých podnicích.

Právě na základě takto zjištěných informací je zcela nutné vyjít z následujících doporučení vztahujících se k fiskální politice vůči MSP:

- Zavedení povinného procenta MSP - výherců veřejných zakázek,
- Zvýšení obratu nutného pro registraci k DPH,
- Posílení informačních služeb.

První doporučení vychází z toho, že každý státní orgán nebo jiná instituce, která se má řídit pravidly pro veřejné zakázky, by měly zavést určité procento zakázek, které mají být zajištěny jen MSP.

Samozřejmě to nelze zajistit u všech zakázek (například u zakázek, které je možné splnit jen velkými firmami), avšak určitě tento krok bude velmi vhodný pro české a ruské MSP.

Dále je třeba zvážit zvýšení obratu, při kterém je nutné se registrovat jako plátce DPH. Bohužel v současné době v České republice daná výše je podle mého názoru zcela neúnosná – vždyť jeden milion korun je příliš nízká suma, které například ve stavebnictví se dosahuje téměř ihned.

Registrace k DPH přináší MSP nadměrné požadavky na administrativu a veškerou agendu týkající se placení daní. Proto je vhodné zvážit navýšení nutného obratu.

MSP mají bezesporu velmi nízký přístup k informacím, protože na rozdíl od velkých podniků mají daleko nižší rozpočet. Někdy MSP jsou zaměřené jen na řešení aktuálních provozních otázek a zcela zapomínají na rozvoj, který je možné zajistit jen pomocí přístupu k informacím. Právě proto česká a ruská vláda by se měly zamyslet nad tím, jak by se dala zlepšit informovanost MSP.

5.2 Návrhy pro podniky

V této kapitole se bude pojednávat o tom, co se má dělat během krize a naopak co se nikdy nemá dělat.

5.2.1 Negativní kroky

První, u čeho je nutné začít, jsou negativní kroky. Tento výběr není náhodný – je nutné počítat s tím, že tyto kroky jsou základem, který musí být splněn vždycky. Z výsledků výzkumu jasně vyplynulo, že:

- Nemá se plošně snižovat cena za účelem zvýšení prodejů,
- Není možné bezohledně snižovat náklady,
- Není vhodné spoléhat se jen na jednoho nebo několik málo odběratelů,
- Je nutné mít vhodný finanční management zaměřený především na řízení cash flow.

Za prvé stojí za zmínku, že snižování ceny nemusí nutně vést ke zvýšení tržeb. Samozřejmě se jedná o první krok, který napadne úplně každého během krize, avšak musí se počítat s tím, že cena je i zdrojem dalšího rozvoje podniku (investic, reklamy apod.).

Mnohé podniky ve snaze dostat se z krize začaly šetřit úplně na všem. Ve výsledku ovšem pochopitelně poklesla kvalita, firmy ztratily svoje klienty a ti nejschopnější zaměstnanci odešli z podniku.

Podnik by neměl v žádném případě se orientovat na jednoho odběratele. Důvodem je to, že s tímto dodavatelem se může stát cokoliv a velmi dobrý podnik s delší historií může zkrachovat. Klasickou ukázkou jsou třeba americké automobilky, které mají výrazné problémy.

Je zcela evidentní, že podnik může doslova položit finanční management a nesprávné řízení toku peněz. Bohužel mnozí podnikatelé zcela zapomínají na to, že při řízení podniku se má vycházet nejen z optimistického vývoje situace, ale rovněž je nutné mít i finanční rezervu pro případ vzniku problémů.

5.2.2 Pozitivní kroky

Pokud se jedná o doporučené kroky, mezi nimi jde především o:

- Konzervativní politiku vztahující se k uložení volných peněz,
- Investování je základ úspěchu,
- Správně zvolený segment zákazníků,
- Zájem o obdržení ocenění a certifikátů, spolupráce s jinými institucemi,
- Péče o zaměstnance,
- Důraz na práci s informačními systémy,
- Výrobky/služby s vysokou přidanou hodnotou.

Za prvé finanční management podniku musí být velmi opatrný v tom, co se týká dočasného uložení peněz, zejména pokud se jedná o cenné papíry. Hospodářská praxe ukázala, že důraz na zisk bez zohlednění rizik se určitě nevyplatí. Zcela učebnicovým příkladem jsou evropské podniky, které investovaly dočasné prostředky třeba do řeckých cenných papírů.

Na druhou stranu podnik by neměl zapomínat na to, že bez investování není možné si představit žádný další rozvoj, a investovat do rozšíření se určitě vyplatí i v dobách nejtěžší krize.

Podnik musí velice pečlivě zvolit segment, ve kterém chce působit. Zde samozřejmě nelze uvést nějaké obecné doporučení: podnik se může držet buď strategie diverzifikace (zaměření na co nejširší segment), anebo naopak uplatňovat strategii důrazu s relativně úzkým segmentem zákazníků.

Musí ale pamatovat na to, že příliš úzké nebo příliš široké zaměření na segment zákazníků se nevyplatí. Podnik by měl zvolit střed.

Samozřejmostí je velký zájem o certifikáty, ocenění apod. Tím podnik nejen zlepšuje svou image v očích veřejnosti, ale zároveň i zavádí velmi vhodné postupy v managementu, zejména pokud se jedná o normy ISO.

Certifikáty vztahující se k managementu jsou velmi dobrým doplňkem do podnikové praxe a managementu, protože obsahují osvědčené postupy. Nejedná se v žádném případě o papíry uložené někde „v šuplíku“.

Firma by měla úzce spolupracovat s dalšími institucemi, zejména se středními školami. Důvodem je to, že díky nim firma může získat celou řadu zajímavých informací a může se dopředu seznámit se svými budoucími zaměstnanci.

Určitě se vyplatí spolupracovat se studenty v oblasti vypracování diplomových prací. Studenti v posledních ročnících jsou schopni přinést nový pohled na činnost firmy, protože nejsou zatíženi „provozní slepotou“.

Podnik by neměl vnímat své zaměstnance jako položku ve výdajích, nýbrž jako položku v aktivech – jedná se o složku, díky které podnik dosahuje zisku, a právě proto řízení lidských zdrojů musí být na velmi vysoké úrovni.

Lidské zdroje zaslouží pozornost zejména v otázce zlepšení kvalifikace. Samozřejmě MSP si nemohou dovolit takové programy jak velké podniky, avšak i s tím je třeba počítat – investice do vzdělání je nejlepší investicí.

Finanční management ve svém působení by měl používat nejnovější informační systémy pro podporu manažerského rozhodnutí. Díky tomu může získat celou řadu velmi dobrých výsledků, které bude možné následně využít v praxi.

Na závěr je nutné poznamenat, že samotný výstup podniku musí být velice kvalitní, není možné, aby podnik prodával výrobky s nízkou přidanou hodnotou. Kvalitní produkce je základem úspěchu na trhu.

6 Závěr

Samozřejmě a bez debat krize celkově přinesla zhoršení ekonomické situace: růst nezaměstnanosti, pokles výroby atd. Lidé doslova začali dostávat méně peněz a začali se cítit ohroženi na trhu práce.

Tato situace nemohla nevyústit v celkový pokles agregátní poptávky.

Nelze se ale domnívat, že krize přinesla do ekonomiky pouze negativa. Klasickou ukázkou je podle Kisligerové trh práce, který se v současnosti více orientuje na flexibilnější formy zaměstnávání.

Dále krize jasně ukázala, které podniky nedokázaly obstát na trhu a které šly cestou snížení cen. Nejlépe to bylo vidět na příkladu pražských hotelů. Tato ubytovací zařízení šla cestou plošného snížení cen a zcela zapoměla na fakt, že snížení cen se odráží na kvalitě. Ve výsledku hotely ztratily své původní klienty.

A naopak firmy, které nepodlehly panice a šly cestou zvýšení kvality, dlouhodobých investic a reklamy, vyhrály. Klasickou ukázkou v českých podmínkách je třeba internetový obchod Alza nebo Rodinný pivovar Bernard.

Dále krize doslova vyčistila trh a v současné době již zůstaly jen ty podniky, které mají obchodní model lišící se od ostatních.

Kromě toho zcela ukázkovým a vzorným příkladem jsou české banky, které jsou velmi obezřetné a v jejichž aktivách se nenašla ani zmínka o toxických cenných papírech.

Krize ovlivnila ekonomiku po celém světě. Mezi hlavní důsledky světové finanční krize pro Rusko lze zahrnout úpadek akciového trhu. Také samozřejmě celkový pokles příjmů obyvatelstva spolu s rostoucími cenami za zboží a služby.

Negativní dopad finanční krize v Rusku zažily prakticky všechny podniky, zejména ty, které jsou spojené s exportem zboží a služeb. Dokonce i velké korporace zamítly mnoho investičních programů s cílem snížit výdajovou stranu svého rozpočtu, což v důsledku vede k masovému propouštění a snižování počtu pracovních míst.

V bankovním systému je možné konstatovat zpřísnění požadavků bank pro potenciální dlužníky, zvýšení sazeb pro nové úvěry, krach mnoha hypotečních a spotřebitelských programů.

Ceny pozemků a nemovitostí se také změnily, respektive poklesly. Ale v této oblasti finanční krize v Rusku hrála i pozitivní roli tím, že eliminovala na realitním trhu umělé zvýšení cen a jejich trvalý růst.

Je pozitivním trendem, že finanční krize výrazně neovlivnila chod malých a středních podniků, které se považují za klíčový motor celé ekonomiky. Jejich počet v postkrizových letech se zvýšil jak v Ruské federaci, tak i v České republice. Také rostly i jejich výkony v celém sledovaném období obou zemí.

Seznam použité literatury

1. KISLINGEROVÁ, E. *Nová ekonomika: nové příležitosti?*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 322 s. ISBN 978-80-7400-403-2.
2. BALIKOEV, V. *Obshaja ekonomicheskaja teorija*. Novosibirsk: Omega-L, 2006. ISBN 5-230-13577-8.
3. CIHELKOVÁ, E. *Mezinárodní ekonomie II*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xx, 258 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-054-6.
4. CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: obecné trendy*. Praha: C.H. Beck, 2009, 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.
5. DVOŘÁK, P. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xx, 343 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-075-1.
6. HELÍSEK, M. *Měnové krize (empirie a teorie)*. Praha 2004, s. 180. ISBN 978808-641-9824.
7. HOBZA, A. *Evropská unie a hospodářské reformy*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xxxi, 352 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-122-2.
8. HRBKOVÁ, J. *Společenské vědy pro techniky: ekonomie, právo, politologie*. První vydání. Praha: Grada Publishing, 2015, 195 stran. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-5588-5.
9. JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice II: Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2013, 560 s. ISBN 978-80-2478-8227.
10. JUREČKA, V. *Mikroekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 359 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3259-6.
11. KADERÁBKOVÁ, A. *Makroekonomická analýza*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 978-808-6730-059.
12. KISLINGEROVÁ, E. *Podnik v časech krize: jak se dostat do potíží a jak se dostat z potíží: zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 206 s. ISBN 978-80-247-3136-0.

13. KLAUS, V. *Česká republika na rozcestí: čas rozhodnutí*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2013, 231 s. ISBN 978-80-253-2023-5.
14. KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 3. rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. 328 s. ISBN 978-80-247-4019-1.
15. KOHOUT, P. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 266 s. ISBN 978-80-247-3583-2.
16. KUNEŠOVÁ, H. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. Praha: C. H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.
17. KUNEŠOVÁ, H. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. 319 s. ISBN 80-717-9455-4.
18. ROUBINI, N. MIHM, S. *Krizová ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2011. 296 s. ISBN 978-80-247-4102-4.
19. SMRČKA, L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2009, 352 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-199
20. ŠÍMA, Josef. *Trh v čase a prostoru: hayekovská témata v současné ekonomii*. Praha: Liberální institut, 2000, 104 s. ISBN 80-86389-09-x.
21. ŠPATENKOVÁ, N. *Krize: Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing a.s., 2004, 132 s. ISBN 978-802-476-1879.
22. VÁVROVÁ, Eva. *Finanční řízení komerčních pojišťoven*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 190 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4662-3.
23. ZUZÁK, R. *Krizové řízení podniku*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2009. 256 s. ISBN 978-80-247-3156-8.

Internetové zdroje

1. CBR. *Zahraniční obchod Ruska*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.cbr.ru/statistics/credit_statistics/print.aspx?file=trade.htm>.
2. Centrální banka Ruska. *Kurz USD*. [online]. [cit. 2014-08-01]. Dostupný z: <http://cbr.ru/currency_base/dynamics.aspx?VAL_NM_RQ=R01235&date_req1=01.06.1998&r1=1&date_req2=31.12.1998&C_month=12&C_year=1998&rt=2&mode=2&x=45&y=10>.
3. Český statistický úřad. *HDP – národní účty*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://notes.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_narodni_ucty>.
4. Český statistický úřad. *Míra inflace*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace>.
5. Český statistický úřad. *Nezaměstnanost*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=PRA1010CU&&kapitola_id=3>.
6. Český statistický úřad. *Obchodní bilance*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=VZO1031CU&&kapitola_id=636>.
7. Český statistický úřad. *Základní ukazatele národního hospodářství (1990-2014)*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/33786359/32018115_0401.pdf/880e7682-3000-4348-ac86-fb19c7a4e758?version=1.1>.
8. Eurostat. *GDP per capita*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114>>.
9. Finance.cz. *HDP v České republice*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/makrodata-eu/hdp/statistiky/vyvoj-hdp/>>.
10. Levicový klub Ostrava. *Základní rysy a charakteristiky ekonomických cyklů*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<http://lko.nazory.cz/HECZKO/DisertaceIb.htm>>.
11. Management Mania. *Krize (Crisis)*. [online]. [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <<https://managementmania.com/cs/krize>>.

12. PersonAgency. *Nezaměstnatnost v Rusku*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<https://person-agency.ru/statistic.html>>.
13. StatBureau. *Inflace v Rusku*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<https://www.statbureau.org/ru/russia/inflation-tables>>.
14. SVSBP. *HDP v různých státech*. [online]. [cit. 2014-08-15]. Dostupné z: <<http://svspb.net/danmark/vvp-stran-na-dushu-naselenija.php>>.

Seznam tabulek

Tabulka 1. Vývoj inflace měřené HICP, 2004 - 2014	33
Tabulka 2. Změny HDP v letech 2004-2013	37
Tabulka 3. HDP na osobu, v Kč	39
Tabulka 4. HDP na osobu, porovnání se sousedními zeměmi.....	43
Tabulka 5. Vývoj nezaměstnanosti v České republice	45
Tabulka 6. Obchodní bilance - zboží, v mil. Kč	48

Seznam grafů

Graf 1. Vývoj inflace měřené HICP, 2004 - 2014	34
Graf 2. Vývoj inflace v Rusku v letech 2004-2014 v %.....	35
Graf 3. Vývoj HDP v České republice v letech 2004-2014 v mil. Kč.....	38
Graf 4. HDP na osobu v České republice, v Kč.....	39
Graf 5. HDP na osobu v Ruské federaci, v USD	40
Graf 6. Vývoj HDP na jednoho obyvatele v Rusku a v ČR.....	42
Graf 7. HDP na osobu, porovnání se sousedními zeměmi - Ruská federace.....	44
Graf 8. Vývoj nezaměstnanosti v České republice	46
Graf 9. Vývoj nezaměstnanosti v Ruské federaci.....	47
Graf 10. Investiční náklady MSP, v mil. Kč.....	52
Graf 11: Výkony MSP, v mil. Kč v České republice.....	53
Graf 12: Úvěry nefinančním podnikům, v mil. Kč	55
Graf 13: Investiční náklady MSP, v mil. rub.....	57
Graf 14: Výkony MSP, v mil. rub.....	59
Graf 15: : Úvěry nefinančním podnikům, v mil. Kč.....	60